

UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

Qadınlara Qarşı Ayrı-seçkiliyin Ləğv Edilməsi üzrə Komitənin

Qlobal miqrasiya kontekstində
qadın və qız alveri haqqında

38 sayılı (2020) ümumi tövsiyəsi

İNSAN HÜQUQLARI

Bu nəşr Avropa İttifaqının maliyyə dəstəyi hesabına Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığı tərəfindən tərcümə edilərək dərc olunmuşdur. Bu nəşrin müəllifi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığıdır. Bu nəşrdə istifadə olunan məzmun və material heç bir halda Avropa İttifaqının mövqeyini əks etdirmir.

Avropa İttifaqı
tərəfindən maliyyələşdirilir

UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin
ləğv edilməsi üzrə Komitənin
qlobal miqrasiya kontekstində
qadın və qız alveri
Haqqında 38 nömrəli
Ümumi Tövsiyəsi
(2020)

“Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin
bütün formalarının ləğv edilməsi
haqqında” Konvensiya

Paylanma: Ümumi

20 noyabr 2020-ci il

Əsli: İngilis dili

Qeyri-rəsmi tərcümə

Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin ləğv edilməsi üzrə Komitə
Qlobal miqrasiya kontekstində qadın və qız alveri
haqqında 38 nömrəli ümumi tövsiyə

Mündəricat

- I. Giriş
- II. Məqsədlər və əhatə dairəsi
- III. Hüquqi çərçivə
- IV. Qadın və qız alverinin təməl səbəbləri
 - A. Sosial-iqtisadi ədalətsizlik
 - B. Miqrasiya və sığınacaq rejimlərində ayrı-seçkilik
 - C. İstismara təkan verən və insan alverinə gətirib çıxaran tələbat
 - D. Münaqişələrlə bağlı vəziyyətlər və humanitar fəvqəladə hallar
 - E. İnsan alverində rəqəmsal texnologiyalardan istifadə
- V. İnsan alverinin qurbanı olan qadın və qızlar üçün yardım və müdafiə xidmətləri
 - A. Qurbanların şəxsiyyətinin müəyyən edilməsi
 - B. Qurbanların yardım və müdafiə ilə təmin edilməsi
- VI. Qurbanların ədalət mühakiməsinə çıxışı
 - A. İnsan alveri qurbanları üçün hüquqi müdafiə vasitələri
 - B. İstintaq, məhkəmə təqibi və cinayətkarların cəzalandırılması
- VII. Təvsiyələr
 - A. Qadın və qız alverinin təməl səbəblərinin aradan qaldırılması
 - B. Qurbanların hüquqlarının qorunması
 - C. Gender aspektlərini nəzərə alan məhkəmə icraatı
 - D. Məlumatların toplanması və hüquqi, siyasi və institusional çərçivələr
 - E. Məlumatların yayılması və hesabatvermə
 - F. Müqavilələrin ratifikasiyası və ya onlara qoşulma

I. Giriş

1. “Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv olunması haqqında” Konvensiyanın 6-cı maddəsi iştirakçı dövlətlərin bütün formalarda qadın alveri və qadın fahişəliyinin istismarını aradan qaldırmaq üçün qanunvericilik tədbirləri də daxil olmaqla, bütün lazımi tədbirləri görməklə bağlı hüquqi öhdəliyini müəyyən edir. Milli, regional və beynəlxalq səviyyələrdə insan alverinə qarşı mübarizə üçün çoxsaylı qanunvericilik və siyasət çərçivələrinin mövcudluğuna baxmayaraq, hələ də bütün dünyada insan alverinin aşkar edilmiş qurbanlarının əksəriyyətini qadınlar və qızlar təşkil edir və cinayətkarların cəzasız qalması halı geniş yayılıb.

2. Komitənin fikrincə, bu vəziyyət ümumilikdə insan alverinin və xüsusən də müxtəlif formalarda istismara, o cümlədən cinsi istismara məruz qalan qadın və qızların alverinin gender aspektlərinin başa düşülməməsi səbəbindən davam edir. Bu cinayətin gender əsaslı təhlili göstərir ki, onun təməl səbəbləri cinsi zəmində ayrı-seçkilik, o cümlədən hakim iqtisadi və patriarxal strukturlarla bağlı problemlərin həll edilməməsi və iştirakçı dövlətlərin qadın və qızların insan alverinin qurbanına çevrilməsinə gətirib çıxaran həssas vəziyyətlərə təkan verən əmək, miqrasiya və sığınacaq rejimlərinin mənfi və gender baxımından fərqlənən təsirlərinin aradan qaldırılmamasıdır.

3. Dünyada üstünlük təşkil edən iqtisadi siyasətlər dövlətlər arasında və fərdlər arasındakı geniş miqyaslı iqtisadi bərabərsizliyi daha da gücləndirir ki, bu da özünü əməyin istismarı, o cümlədən korporasiyalar, dövlət satınalmaları üzrə məsul şəxslərin və işəgötürənlərin öz tədarük və ya istehsal zəncirləri daxilində insan alverinin olmamasını təmin etmək öhdəliyindən imtina şəklində büruzə verir. Qloballaşan makroiqtisadi və siyasi amillər, o cümlədən ictimai malların özəlləşdirilməsi, əmək bazarlarının tənzimlənməməsi, sosial dövlətin kiçilməsi, struktur əsaslı korrekktiv siyasətlərin və yardım üçün şərtlərin tərkib hissəsini təşkil edən sərt qənaət tədbirləri, çox vaxt işsizlik və yoxsulluğu daha da dərinləşdirir və qadınlara qeyri-mütənəsbət təsir göstərən iqtisadi ədalətsizliyə səbəb olur. Çox vaxt sosial xidmətlərə yönələn dövlət xərclərinin azaldılması və ictimai mal və xidmətlərin özəlləşdirilməsi, repressiv vergitutmaya keçid və əmək bazarı islahatları kimi digər iqtisadi siyasətlərlə müşayiət olunan bütün bunlar dövlətlərin struktur əsaslı bərabərsizliklərin, o cümlədən gender bərabərsizliyi və müxtəlif sahələrdə qadınların insan hüquqlarının pozuntularının aradan qaldırılmasının əsasını təşkil edən sosial siyasət həyata keçirmək imkanlarını ciddi şəkildə məhdudlaşdırır. Bundan əlavə, sosial

xərclərin azaldılması əsas sosial xidmətlərin göstərilməsi üzrə məsuliyyətin hökumətlərdən qadınlara keçməsi ilə nəticələnir. Bu amillər qadınların müxtəlif qruplarının əzab çəkməsinə səbəb olan ayrı-seçkilik xarakterli mədəni və sosial normaları gücləndirir və əbədiləşdirir.

II. Məqsədlər və əhatə dairəsi

4. Konvensiyanın 21-ci maddəsinə əsasən iştirakçı dövlətlərin qadınlara və qızlara qarşı ayrı-seçkiliklə mübarizə öhdəliyinə aydınlıq gətirmək üçün ümumi tövsiyələr hazırlamaq tapşırığı verilmiş Komitə insan alverindən azad həyatın insan hüquqlarından biri kimi tanınmasını və qadın və qızların bu hüquqdan tam istifadə etməsi üçün müvafiq şəraitin yaradılması təmin etməyə səy göstərir. İnsan alverinin və fahişəliyin istismarının kökünü kəsmək üçün iştirakçı dövlətlər bu hüququn həyata keçirilməsinin illüziya deyil, effektiv olması üçün qanunlar, sistemlər, qaydalar və maliyyələşmənin mövcud olmasını təmin etmək məqsədilə bütün lazımi vasitələrdən istifadə etməlidirlər. Konvensiyanın müddəaları tam müdafiəyə nail olmaq üçün bir-birini möhkəmləndirir. Hazırkı ümumi tövsiyə Konvensiyanın 6-cı maddəsinə Konvensiyanın bütün digər maddələri və Komitənin mövcud hüquqi praktikası ilə əlaqələndirir.

5. Bu ümumi tövsiyə Konvensiyanın 6-cı maddəsində qeyd olunduğu kimi, iştirakçı dövlətlərin qlobal miqrasiya kontekstində insan alverinin bütün formalarına qarşı mübarizə öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi üçün konteksti təqdim edir. İnsan alverinə gətirib çıxaran yollar çox vaxt qarışıq miqrasiya axınları ilə üst-üstə düşür. Komitə qaçaqmalçılıq yolu ilə gətirilən qadın və qızların insan alverinə qarşı xüsusi zəifliyini vurğulayır və miqrantları qeyri-qanuni hərəkət etməyə sövq edən məhdudlaşdırıcı miqrasiya və sığınacaq rejimlərinin yaratdığı şəraitə xüsusi diqqət yetirir.

6. Bu ümumi tövsiyədə Komitə bir daha vurğulayır ki, qadınların və qızların insan alveri riskinə məruz qalmamasını fərdi və kollektiv şəkildə təmin etmək dövlətlərin prioritet vəzifələrindən biridir. Bundan əlavə, dövlətlərin istismara təkan verən və insan alverinə gətirib çıxaran tələbatla mübarizə aparmaq öhdəliyi var. Komitə dayanıqlı inkişafa nail olmaq üçün strateji prioritetlərdən biri kimi qadın və qızların insan hüquqlarının həyata keçirilməsinə xüsusi diqqət yetirməklə, gender və sektorlararası yanaşma əsasında insan alverinə qarşı mübarizə tədbirlərinin həyata keçirilməsinə dair praktiki təlimatlar təqdim edir. O, iştirakçı dövlətlərin beynəlxalq hüquqa, o cümlədən Komitənin hüquqi praktikasına uyğun olaraq, insan alveri

qurbanlarını müəyyən etmək, onlara kömək etmək və qorumaq, onların yenidən qurban olmasının qarşısını almaq, onların ədalət mühakiməsinə çıxışını və cinayətkarların cəzalandırılmasını təmin etmək öhdəliklərini xatırladır.

7. Komitə qəbul edir ki, insan alverinin səbəbləri, nəticələri və halları gənc qızlar, yeniyetmə qızlar və yetkin qadınlar üçün fərqli olur. O, cins və yaşın kəsişməsi səbəbindən qızların əlavə həssaslığını vurğulayır və insan alverinin qurbanı olan uşaqların beynəlxalq hüquqa əsasən əlavə maddi və prosessual müdafiə hüququnun olduğunu xatırladır. Komitə iştirakçı dövlətləri bu fərqlərin tam spektrini nəzərə almağa, lazım gəldikdə insan alverinə qarşı mübarizə tədbirlərinin yaşa uyğun və uşaqlara həssas şəkildə həyata keçirilməsini təmin etməyə təşviq edir.

III. Hüquqi çərçivə

8. Konvensiyanın 6-cı maddəsi qadın alverinin bütün formalarına və fahişəliyin istismarına qarşı mübarizə üçün bütün müvafiq tədbirlərin, o cümlədən qanunvericilik tədbirlərinin görülməsini nəzərdə tutan "Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması haqqında Bəyannamə"nin 8-ci maddəsinə əsaslanır. Bu məsələdə beynəlxalq hüquq "İnsan alverinə və fahişəliyin üçüncü şəxslər tərəfindən istismarına qarşı mübarizə haqqında Konvensiya"da rəsmi çərçivəyə salınıb və inkişaf etdirilib. Bu hüquqi baza 6-cı maddəyə insan alveri və cinsi istismarı birləşdirən bölünməz müddəə kimi baxılmasını tələb edir.

9. Beynəlxalq hüquqda insan alveri cinayət kimi təsbit olunsa da, iştirakçı dövlətlərin əsas vəzifəsi şəxslərin, xüsusilə təcrid olunmuş qruplara mənsub olanların insan hüquqlarına hörmət edilməsini, bu hüquqların qorunmasını və həyata keçirilməsini təmin etmək şərtilə, insan alverini aradan qaldırmaqdır. Bu, Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsindən qaynaqlanaraq, BMT-nin əsas insan hüquqları müqavilələrində öz əksini tapır. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığı tərəfindən 2002-ci ildə hazırlanmış "İnsan hüquqları və insan alverinə dair tövsiyə edilən prinsiplər və təlimatlar" və 2010-cu ildə bu sənədlə bağlı hazırlanmış şərh insan alveri ilə mübarizə üzrə bütün fəaliyyətlərə insan hüquqları yanaşmasının inteqrə edilməsi üçün mühüm "yumşaq hüquq" normaları kimi çıxış edir.

10. Komitə bir daha təsdiq edir ki, qadınlara və qızlara qarşı ayrı-seçkiliyə gender əsaslı zorakılıq daxildir və bu zorakılığın qadağan edilməsi adi beynəlxalq hüququn prinsipinə çevrilmişdir. Qadın və qız alverinin müxtəlif formalarının gender xarakterini və onların nəticələrini, o cümlədən dəymiş zərər baxımından nəticələrini qeyd edərək, Komitə qəbul edir ki, insan alveri və qadın və qızların fahişəliyinin istismarı birmənalı olaraq, gender əsaslı zorakılığa bərabər olan struktur xarakterli, gender əsaslı ayrı-seçkilikdən qaynaqlanan bir hadisədir və çox vaxt əhalinin yerdəyişməsi, miqrasiya, qlobal dəyər zəncirləri və quruda və dənizdə hasilat sənayesi kimi iqtisadi fəaliyyətlərin getdikcə qloballaşması, artan militarizm, xarici işğal, silahlı münaqişə, zorakı ekstremizm və terrorizm kontekstində daha da kəskinləşir.

11. İnsan alverinin beynəlxalq səviyyədə qəbul edilmiş hüquqi tərfi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının "Transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı" Konvensiyasını tamamlayan "İnsan alverinin, xüsusən qadın və uşaq alverinin qarşısının alınması, aradan qaldırılması və cəzalandırılması" haqqında Protokolun 3-cü maddəsində öz əksini tapmışdır.

(a) "İnsan alveri" dedikdə, güc tətbiq etmək hədəsi ilə və ya güc tətbiq etməklə və ya məcburetmə, oğurlama, dələduzluq, aldatma, hakimiyyətdən və ya həssaslıq vəziyyətindən zəifliyindən sui-istifadə etməklə, yaxud da digər şəxsə nəzarət edən şəxsin razılığını almaq üçün ödəniş və ya mənfəət şəklində rüşvət verməklə insanların istismar məqsədi ilə cəlb edilməsi, daşınması, təhvil verilməsi, gizlədilməsi və ya alınması başa düşülür. İstismar ən azı digər şəxslərin fahişəliyinin istismarını və ya cinsi istismarın digər formalarını, icbari əməyi və ya xidmətləri, köləliyi, köləliyə bənzər adətləri, asılılıq vəziyyətini və ya orqanların çıxarılmasını nəzərdə tutur.

(b) Bu maddənin "a" yarım-bəndində göstərilən vasitələrdən hər hansı birindən istifadə olunubsa, o zaman insan alveri qurbanının "a" yarım-bəndində irəli sürülən istismar niyyətinə razılıq verməsi nəzərə alınmır;

12. Komitə vurğulayır ki, qadın və qız alverinin reallıqları insan alverinə dair protokolun əhatə dairəsi ilə məhdudlaşmır. Bura, məsələn, qadın və qızların işə götürülməsindəki və istismarındakı son meyllər və informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının, sosial medianın və mesajlaşma proqramlarının rolu daxildir. O, etiraf edir ki, insan alverinin tərfi fiziki zorakılığın tətbiq edildiyi və ya qurbanın şəxsi azadlıqdan məhrum edildiyi hallardan kənara çıxır. Komitə tərəfindən iştirakçı dövlətlərin hesabatlarının tədqiqi göstərdi ki, həssaslıq vəziyyətindən və vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə insan alveri cinayətini törətmək üçün ən çox istifadə edilən

vasitələrdir və qurbanlar çox vaxt istismarın bir neçə formasına məruz qalırlar.

13. Qlobal miqrasiya kontekstində qadın və qız alverinə qarşı mübarizə beynəlxalq humanitar hüquq, qaçqın hüququ, cinayət hüququ, əmək hüququ və beynəlxalq xüsusi hüquq, vətəndaşlığı olmama, köləlik və qul ticarətinə dair konvensiyalar və beynəlxalq insan hüquqları alətlərindən irəli gələn daha geniş müdafiə çərçivəsini tələb edir. Konvensiya insan alveri qurbanları üçün regional və beynəlxalq hüquqi rejimi gücləndirir və tamamlayır. Bu, xüsusən də beynəlxalq müqavilələrdə gender bərabərliyinə dair aydın müddəaların olmadığı hallara aiddir. Komitə qəbul edir ki, bu hüquqi alətlər qadınları və qızları eyni zamanda müdafiə edir.

14. Qadın və qız alveri və cinsi istismar insan hüquqlarının pozulmasıdır və beynəlxalq sülh və təhlükəsizliyə təhlükə yarada bilər. İştirakçı dövlətlərin insan alverinin qadağan edilməsinə dair pozitiv öhdəliyi beynəlxalq cinayət hüququ, o cümlədən Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Roma Əsasnaməsi ilə gücləndirilmişdir. Bu sənəd köləliyi, cinsi köləliyi və məcburi fahişəliyi Məhkəmənin yurisdiksiyasına aid edilə biləcək cinayətlər kimi tanıyır.

15. Köləliyi, qul ticarətini və işgəncəni qadağan edən məcburi normadan (*jus cogens*) irəli gələn insan alveri qadağasına riayət etmək öhdəlikləri qeyri-dövlət subyektlərinə də şamil edilir və Komitə qeyd edir ki, bəzi hallarda qadın və qız alveri bu cür hüquq pozuntularına bərabər tutula bilər.

16. Dövlətlərin insan alverinə, xüsusilə də qadın və qız alverinə qarşı mübarizə üzrə strateji qlobal fəaliyyəti "Təhlükəsiz, nizamlı və qanuni miqrasiya üçün Qlobal Saziş"də və Dayanıqlı İnkişaf üzrə 2030-cu il Gündəliyində müəyyən edilmiş öhdəliklər çərçivəsində, habelə BMT-nin "İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Qlobal Fəaliyyət Planı"nın və Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinin icrası kontekstində həyata keçirilməlidir.

17. İştirakçı dövlətlər, hətta öz əraziləri daxilində olmasa belə, öz səlahiyyətləri və ya effektiv nəzarəti altında olan istənilən şəxsin Konvensiyada təsbit edilmiş hüquqlarına hörmət etmək və təminat vermək üçün hüquqi öhdəlik daşıyır. İştirakçı dövlətlərin qadın və qız alverinin qarşısını almaq, bu əməlləri araşdırmaq, təqib etmək və cəzalandırmaq və qurbanlara kompensasiya verməklə bağlı birbaşa öhdəliyi bütün cinayətkarların, o cümlədən fərdi şəxslərin, ailə üzvlərinin və intim partnyorların, dövlət tərəfindən səlahiyyət verilmiş subyektlərin və vəzifəli şəxslərin, təşkilatların və biznes subyektlərinin hərəkət və ya hərəkətsizliyinə,

eləcə də qeyri-dövlət subyektlərinə, o cümlədən silahlı terrorçu qruplarına aid edilir.

IV. Qadın və qız alverinin təməl səbəbləri

18. Aşağıdakı təməl səbəblərin müəyyən edilməsi, müvafiq tədbirlərin görülməsi və aradan qaldırılması iştirakçı dövlətlərin qlobal miqrasiya kontekstində qadın və qız alverinin və cinsi istismarın qarşısını almaq öhdəliyinin əsas elementləridir: (a) qadın və qızlara qeyri-mütənasib dərəcədə təsir edən iqtisadi və sosial ədalətsizlikləri yaradan sistem xarakterli, gender əsaslı ayrı-seçkilik; (b) münaqişə vəziyyətləri və humanitar fəvqəladə hallar, o cümlədən onların nəticəsində əhalinin yerdəyişməsi; (c) miqrasiya və sığınacaq rejimlərində ayrı-seçkilik; və d) istismara təkan verən və insan alverinə gətirib çıxaran tələbat.

19. Həm ölkələr arasında, həm də ölkə daxilində qanunların, o cümlədən insan alverinin tərifinin bərabər şəkildə uyğunlaşdırılmaması, maliyyə əməliyyatlarının mürəkkəbliyi və güclü insan alverçiləri şəbəkələri ilə mübarizə aparmaq üçün kifayət qədər maliyyə və resursa malik olmayan, çox zaman korrupsiyalaşmış ədliyyə sistemlərinin zəifliyi səbəbilə, təkcə cinayət qanunvericiliyinin tətbiqi insan alveri cinayətləri ilə mübarizə və ya onların vurduğu zərərin aradan qaldırılması üçün kifayət etmir. Buna görə də, qadınların və qızların öz əsas hüquqlarını həyata keçirməsinə imkan verən, insan alverinə qarşı səmərəli mübarizə tədbirləri Konvensiyanın bütün əsas müddəalarına əsaslanmalı və beynəlxalq insan hüquqları müqavilələri çərçivəsində şərh edilməlidir.

A. Sosial-iqtisadi ədalətsizlik

20. Cinsiyət və gender əsaslı ayrı-seçkilik, struktur əsaslı gender bərabərsizliyi və yoxsulluğun feminizasiyası qadın və qız alverinin təməlinə dayanır. İnsan alverinə ən həssas olan qadın və qızlar təcrid olunan qruplara mənsub olanlardır. Bura, məsələn, kənd və ucqar ərazilərdə yaşayan qadın və qızlar; yerli xalqlara və etnik azlıqların icmalarına mənsub olan qadınlar və qızlar, əlilliyi olan qadınlar və qızlar, qeyri-qanuni miqrasiya statusu olan qadınlar və qızlar, habelə məcburi köçkün, vətəndaşlığı olmayan və ya vətəndaşlığı olmama riski olan, qaçqın və sığınacaq axtaran qadınlar və qızlar (o cümlədən müraciətləri rədd edilmiş), davam edən və ya keçmiş münaqişə zonalarında yaşayan və ya belə ərazilərdən gələn qadınlar və qızlar,

hımayədən məhrum olmuş və ya alternativ qayğı mühıtində yaşayan qızlar daxıldr və onların həyat təcrübəsi ciddi hüquq pozuntuları ilə zəngındır. Bu qruplara daxil olan qadınlar və qızlar tez-tez sosial, sıyasi və iqtisadi təcrıdölə üzləşırlər. Nəticədə, onların yoxsul, təhsılsız və ya zəıf təhsıllı, qeydıyyatsız və ya sənədsız, işsız və ya natamam məşğul olmaq, ev və uşaqə qulluq işlərinin yükünü daşımaq, dövlət müavınətlərinə, müdafıə və xıdmətlərə çıxışın məhdud olması, intım partnyor zorakılığı və məışət zorakılığı, ailə mühıtində sui-ıstıfədə və baxımsızlıqla üzləşmək, qayğı müəssıslərinə düşmək və uşaq nikahı, məcburi nikah və kölə nikahına və ya dul olması səbəbindən məhrumiyyətlərə məruz qalmaq ehtimalı digərlərinə nisbətən daha yüksəkdir. Bu cür vəziyyətlər insan alveri, o cümlədən cinsi ıstısmar nəticəsində yaranan sağlamlıq məhdudıyyəti və ya ciddi xəstəliyin doğurduğı əlavə yüklə daha da ağırlaşa bilər.

21. Qadın və qızların iqtisadi, sosial və hüquqi vəziyyətinin kişi və oğlanlarla müqayisədə zəif olması ilə nəticələnən geniş yayılmış və davamlı gender və yaş bərabərsizlikləri səbəbindən qadınlar və qızlar ıstısmarın konkret formaları ilə məşğul olan insan alverçilərinin əsas hədəfləri olmaqda davam edirlər. Qadın və qız alverinin təməlinə Konvensiyada təsbit olunan bütün hüquqların pozulmasına rast gəlmək mümkündür və bu pozuntular 1, 3, 4 -5, 8, 10-11, 13 və 16-cı DİM-lərə uyğun olaraq gender bərabərliyini və qadın və qızların mülki, sıyasi, iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlarını təşviq etməklə qadınların və qızların səlahiyyətlərini artıran transformativ yanaşma ilə aradan qaldırılmalıdır.

B. Mıqrasiya və sığınacaq rejimlərində ayrı-seçkilik

22. Mıqrasiya müasir cəmiyyətin tərkib hissəsidir. Qadınlar mıqrasiya edə bildikdə və ləyaqətlərinə hörmət şəraitində işləyə bildikdə, mıqrasiya onların hüquq və imkanlarını artırmış olur. Mıqrasiya bir çox qadınlar üçün yeni sosial və iqtisadi imkanlar təqdim etsə də, xüsusilə də onlar qeyri-qanuni yollarla səyahət etməyə məcbur olduqda və/yaxud bu, qeyri-qanuni mıqrasiya ilə nəticələndikdə, onların insan hüquqlarını və təhlükəsizliyini də təhlükə altında qoya bilər. Qadınlar və qızlar mıqrasiya dövrünün bütün mərhələlərində – tranzit zamanı, qəbul və yerləşdirmə məntəqələrində, sərhədlərdə və təyinat ölkələrində insan alveri riskinin artması ilə üzləşırlər. Qayıdandan sonra onlar qısas tədbirlərinə və təkrar vıktimizasiyaya məruz qala bilərlər.

23. Sərhədlərinə nəzarət etmək və miqrasiya axınlarını tənzimləmək dövlətlərin suveren səlahiyyəti olsa da, onlar bunu ratifikasiya etdikləri və ya qoşulduqları insan hüquqları müqavilələrinin tərəfləri kimi öz öhdəliklərinə tam uyğun olaraq etməlidirlər. Buraya dövlətlərin miqrasiyanı idarə etməsində və miqrasiyanın bütün mərhələlərində qadınların insan hüquqlarına təminat verən təhlükəsiz yollar təmin etməsindəki şəffaflıq və hesabatlılıq daxildir.

24. Gücləndirilmiş sərhəd nəzarəti, ölkəyə daxil olmağa icazə verməkdən imtina, əks tədbirlər, ölkədən çıxarılma və ya həbs kimi gender əsaslı ayrı-seçkilik xarakterli miqrasiya və sığınacaq siyasətləri böhran və münaqişə zonalarından qaçan qadın və qızların hərəkətini məhdudlaşdırır. Bu, onların xüsusən də tranzit məntəqələrində istismarın bütün formalarına qarşı zəifliyini artırır və həm ölkə daxilində, həm də xaricdə hərəkət üçün ən azı sərhəd nəzarəti tədbirlərindən yayınmaq üçün insan qaçaqmalçılarının və digər gizli və ya cinayət şəbəkələrinin xidmətlərindən istifadə ehtiyacının artmasına səbəb olur. Məcburi yerdəyişmə zamanı kimsəsiz olan və ya ailələrindən və ya digər dəstək strukturlarından ayrılmış qızlar insan alverinə qarşı xüsusilə müdafiəsizdir.

25. Komitə bir daha təsdiq edir ki, məcburi yerdəyişmənin spesifik gender aspektləri var və Konvensiya yerdəyişmə dövrünün hər bir mərhələsində - səyahət zamanı, məskunlaşma zamanı və geri qayıtdıqdan sonra tətbiq edilir. Komitə qəbul etmişdir ki, qadın və qızlara qarşı gender əsaslı zorakılıq qadınların və qızların məruz qaldıqları əsas təqib formalarından biridir və humanitar əsaslarla qaçqın statusu, sığınacaq və/və ya yaşayış icazələrini nə verilməsi üçün əsas ola bilər. Qadın və qız alveri "Qaçqınların statusu haqqında" Konvensiyanın konkret müddəalarını pozur və buna görə də spesifik hallarda hüquq və praktikada beynəlxalq müdafiə üçün qanuni əsas kimi tanınmalıdır. Bundan əlavə, qaçqın qadınlar və qızlar insan alverinə qarşı çox həssasdırlar və beynəlxalq müdafiəyə, xüsusən də geri qaytarılmadan müdafiəyə ehtiyac duyurlar.

26. Dövlət miqrasiya siyasətlərində gender aspektlərini nəzərə almayan müddəalar qadınların təhlükəsiz və qanuni miqrasiya kanallarına çıxışını, habelə tranzit və təyinat ölkələrində qanuni və layiqli iş imkanlarını məhdudlaşdırır. Qadınların miqrasiya qabiliyyəti gender stereotipləri, ayrı-seçkiliyə yol verən qanunlar, işə qəbulda ayrı-seçkilik və istismar, layiqli işin olmaması və miqrasiya ilə bağlı etibarlı məlumatların azlığı səbəbindən daha da məhdudlaşır. Həmçinin, viza əldə etmək üçün məcburi minimum gəlirin təqdim edilməsi kimi ilkin şərtləri özündə əks etdirən immiqrasiya qanunları

miqrant qadınları dolayı şəkildə ayrı-seçkiliyə məruz qoyur. Qadınlar çox vaxt az maaşlı və qeyri-stabil işlərə götürüldüyündən, bəzi qadınlar bu cür meyarları qarşılamaqda çətinlik çəkir.

27. Viza rejimləri işəgötürəndən və ya həyat yoldaşından iqtisadi və hüquqi asılılığa gətirib çıxara, bununla da istismara şərait yarada və bu cür sponsorların öz hərəkətlərinə görə cəzasız qalmasına zəmin yarada bilər. Miqrant qadınların daha çox rast gəlinədiyi müvəqqəti və ya mövsümi işlər daha müntəzəm, uzunmüddətli və ya daimi məşğulluğa nail olmaq üçün imkanlar yaratmaya bilər və çox vaxt işsizlikdən müdafiə, səhiyyə xidməti və ya gender aspektlərini nəzərə alan digər sosial müdafiə və əsas xidmətlərə çıxışı təmin etmir. Qadınları insan alverindən qorumaq üçün cinsiyyətə əsaslanan miqrasiya qadağaları və ya məhdudiyətləri çox vaxt qadın alverinə məruz qalma riskini artırır, çünki onlar alternativ miqrasiya yolları axtarmağa məcbur olurlar.

28. Qeyri-mütənasib sayda miqrant qadınlar qeyri-rəsmi və qeyri-stabil işlərdə, xüsusən də qulluq, ev işi və istehsalat xidmətləri kimi “zəif bacarıqlar tələb edən” sektorlarda çalışır. Bu sektorlarda cinsiyyətə əsaslanan miqrasiya qaydaları və siyasətləri irqi ayrı-seçkiliklə kəşifir və “qadın işi”nin nədən ibarət olduğu barədə gender əsaslı stereotipləri və qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyi əbədləşdirir. Gender seqreqasiyasının mövcud olduğu bu cür əmək bazarları layiqli və təhlükəsiz iş şəraiti təmin etmir, çünki onlar ya tənziqlənməyən qeyri-rəsmi iqtisadiyyatın bir hissəsidir, ya da tənziqlənsə də, milli standartlara cavab verən sektorlardan daha az müdafiə təmin edir. Miqrant qadınlar, xüsusən də ev və kənd təsərrüfatı işlərində işləyənlərin öz iş yerindən kənara çıxmaq imkanı məhdud ola və öz hüquq və səlahiyyətləri haqqında kifayət qədər məlumatlara malik olmaya bilər ki, bu da onları ciddi insan hüquqları pozuntuları riski ilə üz-üzə qoyur.

C. İstismara təkan verən və insan alverinə gətirib çıxaran tələbat

29. İnsan alverinin qarşısının alınmasına yönələn strategiyalar onun təməlinə duran səbəb kimi tələbatı nəzərə almalıdır. Tələbatın faktor kimi nəzərə alınmaması dövlətlərin insan alverinə qarşı mübarizəsinə mane olan amillərdən biri kimi qiymətləndirilir. İnsan alveri kontekstində tələbat çox vaxt maddi mənfəət əldə etmək istəyi, ayrı-seçkilik xarakterli münasibətlər, o cümlədən mədəni münasibətlər və inanclar əsasında formalaşır. Qadınlar zəif və özlərini müdafiə etmək və ya hüquqlarını tələb etmək iqtidarında olmayan şəxslər kimi qəbul edildiyi üçün müəyyən istismar formalarında onlara

üstünlük verilə bilər. Müəyyən etnik və ya irqi qrupların üzvləri irqçi və ya mədəni baxımdan ayrı-seçkiliyə yol verən fərziyyələrə (məsələn, onların seksuallığı, tabe statusu və ya iş qabiliyyəti ilə bağlı) əsaslanan insan alveri ilə bağlı istismara məruz qala bilərlər. İnsan alverinin bəzi formalarına olan tələbat məsələsinin aradan qaldırılması xüsusilə təcili olaraq həll edilməlidir.

30. İştirakçı dövlətlərin istismara təkan verən və insan alverinə gətirib çıxaran tələbatla effektiv şəkildə mübarizə apara bilməməsi səbəbindən cinsi istismar qalmaqdadır. Kişi hökmranlığı və kişi nəzarəti və hakimiyətinin təsdiq edilməsi zərurəti ilə bağlı öz mövcudluğunu saxlayan normalar və stereotiplər qadın və qızların cinsi istismarına tələbatı stimullaşdıran patriarxal gender rollarının və kişilərin cinsi səlahiyyətini, məcburiyyət və nəzarəti möhkəmləndirir. Cəzasızlıq səbəbindən az risk daşıyan böyük maliyyə gəlirlərinin əldə olunması hələ də geniş yayılıb. İnsan alverinə dair Protokolun 9-cu maddəsinin 5-ci bəndinə uyğun olaraq, dövlətlər insanların, xüsusən də qadınların və uşaqların bütün formalarda istismarına səbəb olan və insan alverinə gətirib çıxaran tələbatın qarşısını almaq üçün qanunvericilik tədbirləri və ya digər tədbirləri qəbul etməli və ya təkmilləşdirməlidir. Potensial qurbanların insan alverinə məruz qalma riskinin artmasına səbəb olan rəqəmsal texnologiyalar kontekstində cinsi istismara səbəb olan tələbatın aradan qaldırılması zərurəti xüsusilə vacibdir.

31. Qadın və qız alverinin bir forması kimi əmək fəaliyyəti kontekstində, yetərli hüquqi tənzimləmə olmadığından, insan alverinə tələbat qalmaqdadır. İşçilərin təşkilatlandığı, əmək haqqı, iş vaxtı və iş şəraiti, sağlamlıq və təhlükəsizliklə bağlı əmək standartlarının nəzarət altında olduğu və icra edildiyi, iqtisadi və sosial hüquqların, habelə vergi qanunvericiliyində dövlətlərin qadınların ehtiyac duyduğu dövlət xidmətlərini maliyyələşdirməsinə imkan verən dəyişikliklərin adekvat şəkildə həyata keçirildiyi hallarda, insan alveri qurbanlarının əməyinə və ya xidmətlərinə tələbat nəzərəçarpacaq dərəcədə aşağı olur.

32. Orqan transplantasiyası sahəsində əldə olunmuş tibbi nailiyyətlər kritik dərəcədə ağır xəstələrə sağ qalmaq şansı verir. Lakin, insan orqanlarının ciddi çatışmazlığı və tələb və təklif zəncirlərinin iştirakçılarının hüquqi məsuliyyət məsələsinin həll edilməməsi orqanların qeyri-qanuni və çox vaxt məcburi şəkildə çıxarılmasına şərait yaradır.

D. Münaqişələrlə bağlı vəziyyətlər və humanitar fəvqəladə hallar

33. İştirakçı dövlətlərin öhdəlikləri münaqişə, siyasi hadisələr, səhiyyə böhranları və ya təbii fəlakətlər nəticəsində yaranan fəvqəladə vəziyyətlər zamanı qüvvədən düşmür. Qadınlar və qızlar öz əsas dolanışq ehtiyaclarını ödəyə bilmədikdə və ya bu cür kontekstlərdə daha da ağırlaşan iqtisadi çətinliklərlə üzləşdikdə gender əsaslı zorakılığa, o cümlədən insan alverinə qarşı daha müdafiəsiz olurlar.

34. Qadın və qız alveri problemi münaqişələr və humanitar fəvqəladə vəziyyətlər zamanı və onlardan sonra əhalinin yerdəyişməsi, siyasi, iqtisadi və sosial strukturların dağılması, qeyri-sabitlik və yaxşı idarəçiliyin təmin edilməməsi, qanunun aliliyinin olmaması, artan militarizm, atıcı silahların yayılması, icma və ailə əlaqələrinin zəifləməsi və ya korlanması, dul qadınların sayının artması və gender əsaslı zorakılığın, o cümlədən münaqişələr kontekstində cinsi zorakılığın "normallaşdırılması" nəticəsində kəskinləşir. Bu amillər qadınlara və qızlara qarşı daha əvvəldən mövcud olan struktur xarakterli, gender əsaslı ayrı-seçkiliyin ağırlaşdırıcı amilləri kimi çıxış edir.

35. Bəzi terror qruplarına istiqamətlənən maliyyə axınları insan alverinin, xüsusilə də cinsi istismarın mühüm komponenti olaraq qalır. Humanitar fəvqəladə hallar zamanı hökumətlər tez-tez polis və sosial xidmətlər də daxil olmaqla resursları başqa istiqamətə yönəltməyə məcbur olurlar ki, bu da insan alverçilərinin öz əməliyyatlarını gizlətmələrini asanlaşdırır və qurbanları daha görünməz edir və qurbanların müdafiə, xidmətlər, yardım və dəstək axtarmaqlarını çətinləşdirir.

E. İnsan alverində rəqəmsal texnologiyalardan istifadə

36. Rəqəmsal texnologiyalar cəmiyyətə müsbət təsir göstərmək üçün yeni imkanlar təqdim edir. Eyni zamanda, onlar həm fərdi, həm də dövlət səviyyəsində təhlükəsizliklə bağlı yeni çağırışlar yaradırlar. Elektron valyutalardan istifadə əməliyyatda iştirak edən tərəflərin şəxsiyyəti və onların yeri ilə bağlı şəxsi məlumatların gizlədilməsi üçün vasitələr təmin edir, həmçinin əməliyyatın məqsədini belə açıqlamadan anonim ödənişlərin həyata keçirilməsinə imkan verir ki, bu da insan alverini asanlaşdırır. Sosial media, "kölgə interneti" və mesajlaşma platformaları vasitəsilə tələbat kanalları potensial qurbanlara asan çıxış imkanı təmin edir və bununla da onların zəifliyini artırır.

37. İnsan alveri üçün rəqəmsal texnologiyalardan istifadə qlobal pandemiya zamanı xüsusi problemlər yaradır. Koronavirus xəstəliyi (COVID-19) pandemiyası kontekstində iştirakçı dövlətlər kibermühitdə insan alverinin, o

cümlədən onlayn cinsi istismara cəlb olunmanın artması, uşaqların cinsi istismarı ilə bağlı materiallara tələbatın artması və texnologiyalar vasitəsilə uşaq cinsi xidmətlərinin satışının artması ilə üzləşirlər.

V. İnsan alverinin qurbanı olan qadınlara və qızlara yardım və müdafiənin təmin edilməsi

A. Qurbanın şəxsiyyətinin müəyyən edilməsi

38. İnsan hüquqları sahəsində beynəlxalq hüquq dövlətlərin üzərinə insan alveri qurbanlarını müəyyən etmək üçün pozitiv öhdəlik qoyur və bu vəzifə qurbanın özünü eyniləşdirib-eyniləşdirməməsindən asılı olmayaraq, qəti şəkildə Dövlətlərin üzərinə qoyulur. Qurbanlar çox vaxt şəxsi evlər, təcrid olunmuş fabrik və təsərrüfatlar, fahişəxanalar kimi ictimaiyyətə açıq olmayan yerlərdə gizlənilirlər. Bu məsələ ilə bilavasitə məşğul olan mütəxəssislər çox vaxt cinsi istismardan sağ çıxanlar da daxil olmaqla, bütün növ qurbanları və istismarın kəşifən formalarını düzgün təhlil etmək, müəyyən etmək və adekvat cavab vermək üçün zəruri hazırlığa malik olurlar. Qarışıq miqrasiya axınlarının qaynar nöqtələrində həssaslığı göstərən amilləri cəld qiymətləndirə və müvafiq dəstəyi təmin edə bilən təlim keçmiş heyət və tərcüməçilər tərəfindən qurbanın müəyyən edilməsi üçün adekvat və konfidensial məkanlar yoxdur. Sağ qalanlar çox vaxt qisas qorxusundan, eləcə də cinayətin mahiyyəti və bu barədə kimə məlumat veriləcəyi barədə məlumsatsızlıqdan, habelə dövlət orqanları ilə təmasda olmaqdan çəkinərək, o cümlədən həbsdən, cinayət təqibindən, cəzadan və deportasiyadan qorxduqlarından, öz şəxsiyyətlərini açıqlamaqdan və ya onları insan alverinə məruz qoyanların adlarını açıqlamaqdan çəkinirlər.

B. Qurbanlara yardım və müdafiənin göstərilməsi

39. İnsan alveri qurbanları xüsusi statusa malikdir və dövlət tərəfindən xüsusi yardım və müdafiə tədbirləri ilə təmin olunma hüququ vardır. Qurbanların müəyyənləşdirilməsi işinin zəifliyi və insan alverinin milli qanunvericilikdə kifayət qədər dəqiq müəyyən edilməməsi və bu qanunvericiliyin qeyri-kafi icrası səbəbindən çox vaxt insan alverinə qarşı mübarizə fəaliyyəti uzunmüddətli, ehtiyaqlara əsaslanan, hərtərəfli, zərərçəkən yönümlü yardım və müdafiə təmin etmir.

40. İnsan alveri qurbanları hamı üçün dərhal əlçatan olan yüksək keyfiyyətli dəstək xidmətlərinə ehtiyac duyur. Bu xidmətlər inklüziv və əlçatan olmalı, qurbanların öz hüquqları, istifadə edə biləcəkləri mövcud tibbi, psixoloji, sosial və hüquqi xidmətlərə, eləcə də təhlükəsiz və münasib yaşayış yerlərinə çıxış imkanlarını necə əldə edə biləcəkləri barədə məlumatları özündə əks etdirməlidir. Lakin qurbanların həm şəxsiyyətlərinin müəyyən edildiyi yerdə, həm də öz ölkələrində aşağıdakı səbəblərdən tez-tez əsas xidmətlərə çıxışı məhdudlaşır: xidmətlərin dəyəri və göstərildiyi dil; gender və mədəni həssaslığı və psixoloji travmanı nəzərə alan təcrübələrin olmaması; ilk müdaxilə edən şəxslərin düzgün risk qiymətləndirməsi aparmaması və qurbanları mütəxəssislərə yönləndirməməsi; reabilitasiya proqramında iştirak etməyə və ya insan alverçilərinin məsuliyyətə cəlb olunmasında hüquq-mühafizə orqanları ilə əməkdaşlıq etməyə məcbur edilmə qorxusu; insan alveri və ya immiqrasiya cinayətləri nəticəsində törədilən cinayətlərə görə məsuliyyətə cəlb edilmə qorxusu. İnsan alverinə xüsusilə həssas olan əlilliyi olan qadınlara və qızlara adekvat yardım göstərilməlidir.

41. İştirakçı dövlətlər insan alveri qurbanlarını, xüsusən də qadınları və uşaqları təkrar viktimizasiyadan qorumaq, o cümlədən insan alveri qurbanlarını məcburi şəkildə geri qaytarılmaqdan müdafiə ilə təmin etmək öhdəliyi daşıyır.

VI. Qurbanların ədalət mühakiməsinə çıxışı

42. İnsan alverinə məruz qalmış, o cümlədən immiqrasiya statusuna malik olmayan qadınlar və qızlar bərabərlik və ayrı-seçkiliyə yol verməmə prinsipləri əsasında ədalət mühakiməsinə, o cümlədən onları insan alverinə məruz qoyan cinayətkarların məhkəmə araşdırmasına və hüquqi müdafiə vasitələrinə çıxış imkanı ilə təmin edilməlidir. Bununla belə, mövcud ədliyyə sistemləri qurbanları cinayət təqibinə, stiqmaya, təkrar viktimizasiyaya, təzyiqlərə və mümkün qisas tədbirlərinə məruz qoymaq da daxil olmaqla, qadınların hüquqlarını qorumaqdan daha çox, onları pozur.

A. İnsan alveri qurbanları üçün hüquqi müdafiə vasitələri

43. Konvensiyanın 2-ci maddəsinin "b" bəndi iştirakçı dövlətlərin üzərinə Konvensiyada təsbit olunan hüquqları pozulmuş qadınlara adekvat və təsirli hüquqi müdafiə vasitələri, o cümlədən restitusiya, zərərin əvəzləndirilməsi, kompensasiya, satisfaksiya və təkrarlanmama zəmanətləri təqdim etmək

öhdəliyi qoyur. İnsan alverinin qurbanları başqa hallarla yanaşı, aşağıdakı hallarda, vurulmuş zərərə görə kompensasiya və digər əvəzləşdirmə formaları, o cümlədən zərərin əvəzləşdirilməsini tələb etdikdə mühüm çətinliklərlə üzləşir: bu, hüquq-mühafizə orqanları ilə əməkdaşlıqdan asılı olduqda; qurbanların keyfiyyətli və gender aspektlərini və aldıkları psixoloji travmanı nəzərə alan hüquqi yardım və təmsilçiliyə çıxışı olmadıqda; yaşayış icazəsinin verilməsi cinayət işi üzrə məhkəmə icraatı prosesi ilə əlaqələndirildikdə və mülki hüquqi müdafiə vasitələrindən istifadə üçün müraciət etməzdən və ya onlardan istifadə etməzdən əvvəl repatriasiya baş verdikdə; mülki iddialarda sübutetmə yükü zərərçəkmişin üzərinə düşdükdə; insan alverindən zərər çəkmiş şəxslər qanunla nəzərdə tutulmuş zərərin ödənilməsi məqsədləri üçün cinayətin qurbanı kimi qəbul edilmədikdə; və heç bir pul kompensasiyası mövcud olmadıqda və ya cinayətdən əldə edilən gəlirlər qurbanlara paylanmadıqda.

B. İstintaq, məhkəmə təqibi və cinayətkarların cəzalandırılması

44. Məhkəmə təqibi zamanı meydana çıxan maneələrə aşağıdakılar daxildir: qurbanların ehtiyaclarını qarşılamaq üçün xüsusi məhkəmə prosedurlarının olmaması; ədliyyə sistemlərinin keyfiyyətindəki çatışmazlıqlar, o cümlədən məhkəmələrdə genderlə bağlı qərəz və qurbanların günahlandırılmasına yönələn bəyanatların ayrı-seçkiliyə yol verən hökm və ya qərarlarla nəticələnməsi; qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığın ictimaiyyət tərəfindən açıq və ya dolaylı şəkildə qəbul edilməsi; məhkəmə proseslərinin yubanması və həddən artıq uzun olması; dövlət məmurlarının korrupsiya ilə məşğul olması və onların cinayətlərdə iştirakı; və cinsi istismar da daxil olmaqla, istismarın bütün növlərinə tələbatın mövcudluğu barədə məlumatların olmaması.

45. Komitə transmilli səviyyədə fəaliyyət göstərən cinayət şəbəkələrinin cəlb olunma ehtimalı olan qadın və qız alveri ilə bağlı iddia edilən halların araşdırılmasının və mühakimə olunmasının mürəkkəbliyini və bunun üçün yüksək səviyyədə bacarıqların tələb olunduğunu qəbul edir. İnsan alveri və miqrasiyanın transmilli xarakteri qurbanların hüquqlarını qorumaq üçün bütün təsirə məruz qalan ölkələrin əməkdaşlığını və təsirli və adekvat beynəlxalq cavab tədbirlərində iştirakını tələb edir. İştirakçı dövlətlər xaricdə insan alverinin qurbanı olmuş öz vətəndaşlarını qəbul etmək və onların könüllü qayıtmalarına kömək etmək öhdəliyi daşıyırlar.

46. Komitə xüsusən də insan alveri şəbəkələrini sıradan çıxarmaq məqsədilə hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən həyata keçirilən zorakı basqınlar və ələ keçirmə halları zamanı insan alverinə qarşı mübarizə tədbirlərindən qadınların konkret qruplarına qarşı zorakılığa bəraət qazandırmaq üçün istifadə edilməsini qınayır.

VII. Təvsiyələr

A. Qadın və qız alverinin təməl səbəblərinin aradan qaldırılması

47. İnsan alverinə gətirib çıxaran risk faktorlarını azaltmaq məqsədilə, iştirakçı dövlətlər gender bərabərliyinə nail olunmasına və qadın və qızların insan hüquqlarının və dayanıqlı inkişafın təşviqinə kömək edən sahələrdə dövlət resurslarının səfərbər olunması və dövlət xidmətlərin gücləndirilməsi istiqamətində səy göstərməlidir. İnsan alveri riskini artıran amilləri aradan qaldırmaq üçün Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olmaq, xüsusilə gender bərabərliyinə nail olmaq və qadınların və qızların səlahiyyətlərinin artırılması, sülhün, ədalətin və güclü institutların təşviqi, bərabərsizliklərin azaldılması, bütün formalarda yoxsulluğun aradan qaldırılması, inklüziv, ədalətli və keyfiyyətli təhsilin təmin edilməsi və qadınlar və qızlar üçün ömürboyu təhsil imkanlarının təşviqi, sağlam həyat tərzinin təmin edilməsi və bütün yaşlarda qadın və qızların rifahının təşviqi, qadınların layiqli iş və iqtisadi iştirakının təmin edilməsi və gender bərabərliyi üzrə siyasətlərdə iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə tədbirlərinin təşviqi son dərəcə vacibdir.

1. Sosial-iqtisadi ədalətsizlik

48. Qadın və qızların, xüsusilə insan alveri qurbanlarının, insan alveri riski altında olanların və insan alverinin və/və ya insan alveri ilə mübarizə tədbirlərinin təsirinə məruz qalmış icmaların qərar qəbulunun bütün səviyyələrində və insan alverinin qarşısının alınması və onunla mübarizə işlərinin bütün mərhələlərində, insan hüquqlarına əsaslanan və gender aspektlərini nəzərə alan cavab tədbirlərinin hazırlanmasında, o cümlədən insan alverinə qarşı mübarizə üzrə qanunvericiliyin, siyasət və proqramların işlənilib hazırlanması, həyata keçirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsində, Konvensiya və insan alverinə dair protokolun davamlı icrasında və Təhlükəsizlik Şurasının [1325 \(2000\)](#) sayılı qətnaməsinə və onun sonrakı qətnamələrinə uyğun olaraq sülhyaratma, sabitliyin təmin edilməsi və yenidənqurma proseslərinin mühüm komponenti kimi tam, təsirli və faydalı iştirakını təmin etmək.

49. Qadın və qızların öz əsas hüquqlarından istifadə etmələrinə mane olan, bununla onları insan alveri və cinsi istismarın bütün formalarına qarşı həssas vəziyyətə salan struktur və sistem əsaslı amilləri aradan qaldırmaq üçün gender bərabərliyini və qadınların səlahiyyətlərinin artırılmasını təşviq edən transformativ yanaşma qəbul etmək.

50. Dayanıqlı yaşayış vasitələri və qadın və qızlar üçün əsas yaşayış standartlarını təmin edən iqtisadi və ictimai siyasətlərin qəbulu yolu ilə, qadınların və qızların iqtisadi, sosial və hüquqi statusunun kişi və oğlanlarla müqayisədə aşağı olması ilə nəticələnən geniş yayılmış və davamlı gender bərabərsizliyini aradan qaldırmaqla insan alveri riskini azaltmaq.

51. Qadınların müstəqilliyini və əsas resurslara çıxışını məhdudlaşdıran, bununla da onların yoxsulluqdan, o cümlədən təhsil və peşə hazırlığı imkanlarına, resurslara və torpaq üzərində mülkiyyətə və kreditlərə çıxışın məhdudluğundan, qadınların qərar qəbul etmə prosesində aşağı səviyyədə iştirakından, əməyin qeyri-bərabər ödənilməsindən, uşaq nikahı və məcburi nikahdan, patriarxal gender rollarının yayılmasından, qadınların təhlükəli və qeyri-stabil işlərdə cəmlənməsindən və layiqli iş imkanlarının olmamasından qurtulmaq vədləri ilə aldanma riskini artıran sosial strukturları aradan qaldırmaq.

52. Qadınları qorumaq və məişət zorakılığı qurbanlarına səmərəli yardım göstərmək, ailə qanunvericiliyinə yenidən baxmaq, qadınların və qızların insan alveri və cinsi istismara həssaslığını artıran ailədaxili tədbirlər də daxil olmaqla sosial və mədəni təcrübələrlə bağlı tədbir görmək üçün müvafiq qanunvericilik aktları qəbul etmək.

53. Qanunvericilikdə, o cümlədən ailə qanunvericiliyində rəsmi çərçivəyə salınmış və uşaq alverinə və məcburi nikahlara zəmin yaradan patriarxal norma və dəyərləri aradan qaldırmaq. Ailələrin maddi qazanc müqabilində öz qızlarının qeyri-müəyyən və ya müvəqqəti "nikahına" razılıq verməməsi üçün tədbirlər görülməlidir. Bəzi ölkələrdə ailə planlaşdırılması siyasəti nəticəsində yaranan "qadın çatışmazlığı"nın bu vəziyyəti daha da gərginləşdirməsi nəzərə alınmalıdır.

54. Əmək hüquqları üzrə çərçivənin icrasını aşağıdakı qaydada gücləndirmək:

(a) Sənədləşmə vəziyyətindən, bacarıq səviyyəsindən və ya çalışdığı sektordan, rəsmi və ya qeyri-rəsmi iqtisadiyyatda çalışmasından və məşğulluq müddətindən asılı olmayaraq və xüsusilə iqtisadiyyatın miqrant əməyindən daha çox istifadə edən, tənzimlənməyən, qeyri-rəsmi və ya nəzarətsiz sektorlarında yaşayış minimumu, iş vaxtından artıq işə görə

ödəniş, sağlamlıq, təhlükəsizlik və sosial müdafiə tədbirləri, layiqli iş şəraiti və bərabər dəyərli iş üçün bərabər ödəniş tələbləri ilə bağlı çox aydın müdafiə təminatları təmin etməklə, istismar imkanlarını minimuma endirmək üçün bütün qadın işçilərin, o cümlədən miqrant işçilərin qorunmasına yönələn əmək qanunvericiliyini təqdim etmək, gücləndirmək və icrasını təmin etmək;

(b) Əmək müfəttişlərinin gender aspektlərini nəzərə alan, təhlükəsiz, etik və konfidensial təftişlər aparmaq, həmçinin, xüsusilə qadınların yüksək dərəcədə cəmləndiyi sektorlarda planlı və plandankənar təftişlər, eləcə də mövsümi və qeyri-rəsmi iş yerləri və yaşayış yerləri, kənd təsərrüfatı fermaları və zərurət olduqda şəxsi ev təsərrüfatlarında əməkçi miqrantların təftişi zamanı aşkar edilmiş potensial qadın və qız alveri halları və əmək qanunvericiliyinin pozulması hallarını sistemli şəkildə müəyyən etmək və məruzə etmək potensialını, vəzifəsini və araşdırma səlahiyyətlərini gücləndirmək, onların sayını artırmaq və adekvat resurslar təmin etmək;

(c) Əmək təftişləri, qurbanların dövlət xidmətlərindən, o cümlədən səhiyyə xidmətlərindən istifadəsi və digər monitoring mexanizmləri və qeyri-qanuni məşğulluğa münasibətdə miqrasiya və/yaxud cinayət qanunvericiliyinin tətbiqini bir-birindən ayıran sərhədlər yaratmaq və bununla da bu cür məlumatvermə mexanizmləri çərçivəsində şübhəli insan alveri halları barədə məlumatın verilməsinə imkan yaratmaq;

(d) İşçilərin əmək hüquqlarına riayət olunmasını və onların bu hüquqlardan qisas qorxusu olmadan istifadə edə bilməsini təmin etmək üçün biznes ictimaiyyətini işçilərin nümayəndələri ilə əməkdaşlıq şəraitində, bütün işçilər üçün təhlükəsiz və anonim, gender aspektlərini nəzərə alan şikayət mexanizmləri yaratmağa həvəsləndirmək;

(e) Sui-istifadə ilə müşayiət olunan məşğulluq və əmək təcrübələri ilə məşğul olan işəgötürənlərə qarşı adekvat hüquqi sanksiyalar tətbiq etmək;

(f) Xüsusilə insan alverinin mərkəzləri, giriş nöqtələri və ya kanalları kimi tanınan sektorlarda insan hüquqlarına və əmək standartlarına riayət olunmasını təmin etmək üçün sahibkarlara yardım və təlimlər təmin etmək.

55. Qadın və qızların həssas vəziyyətdə olan qruplarına, o cümlədən həm kənd, həm də şəhər yerlərində ifrat yoxsulluq şəraitində yaşayan, stiqləmə və irqçiliklə üzləşən qruplara mənsub olan, cinsi zorakılıqdan zərər çəkmiş və əlilliyi olan qadınlara xüsusi iqtisadi və sosial dəstək göstərmək.

2. Təhlükəsiz miqrasiya çərçivəsinin təşviqi

56. Aşağıdakı tədbirləri görməklə, miqrant qadınları və qızları, o cümlədən qeyri-qanuni miqrasiya vəziyyətində olanları miqrasiyanın hər bir mərhələsində insan hüquqlarının pozulmasından qorumaq üçün gender aspektlərini nəzərə alan təhlükəsiz miqrasiya çərçivəsi yaratmaq:

(a) İstismarın, o cümlədən cinsi istismarın qarşısını almaq üçün təhlükəsiz və qanuni miqrasiyaya imkan verən mexanizmlərə çıxış imkanının artırılmasına dəstək göstərmək və bu zaman qadınların və onların uşaqlarının xüsusi ehtiyaclarını nəzərə almaq və bu cür mexanizmlər çərçivəsində miqrantların həm öz ölkələrində, həm də təyinat ölkələrində rəsmi məşğulluq imkanlarından və qanuni təhsil və peşə hazırlığı imkanlarından yararlanmaq hüquqlarını təmin etmək;

(b) Həyat yoldaşının və ya qəyyum kimi çıxış edən kişinin razılığını əldə etmək tələbi olmadan, miqrasiya etmək istəyən qadınların təhlükəsiz keçidi üçün rəsmi eyniləşdirmə və səyahət sənədlərinin müstəqil şəkildə əldə olunmasını asanlaşdırmaq;

(c) Miqrasiya sahəsindəki bütün siyasət və proqramların, o cümlədən məşğulluq, əmək hüquqları, həbs, pasportların, vizaların və yaşayış icazələrinin verilməsi ilə bağlı olanların, habelə readmissiya sazişləri kimi ikitərəfli və çoxtərəfli sazişlərin hərtərəfli gender təhlilini aparmaq;

(d) Psixososial və iqtisadi asılılıq probleminə xüsusi diqqət yetirməklə, o cümlədən ailələrin müxtəlif növlərini nəzərdə saxlayaraq, ailənin yenidən birləşməsi təcrübəsinə çıxış imkanını artırmaq;

(e) Uşaqların hüquqlarını müdafiə etmək, o cümlədən onların dinlənilmək hüququna təminat vermək və kimsəsiz qızları xüsusilə həssas və əlavə müdafiəyə ehtiyacı olan bir qrup kimi qəbul etmək.

57. "Təhlükəsiz, nizamlı və qanuni miqrasiya üçün Qlobal Saziş"ə uyğun olaraq, Komitə iştirakçı dövlətləri aşağıdakı tədbirləri görməyə çağırır:

(a) Əmək şəraitinin əməkçi miqrant qadınların hüquqlarının müdafiəsini və təşviqini təmin edən beynəlxalq əmək və insan hüquqları standartlarına uyğun olaraq idarə edilməsində əməkdaşlığı gücləndirmək məqsədilə, iştirakçı dövlətlər arasında əlaqələndirməni təmin etmək üçün regional proseslərdə iştirak etmək və qadınların iş axtarmaq üçün getdiyi təyinat ölkələri ilə ikitərəfli müqavilələr imzalamaq.

(b) Belə müqavilələrin hazırlanmasında işçilərin nümayəndələrinin iştirakını təmin etmək;

(c) Təyinat ölkəsində əməkçi miqrant qadınların məşğulluq zamanı hüquqlarının pozulması hallarını aradan qaldırmaq, məsələn, istismar halları barədə məlumat vermək və ödənilməmiş əmək haqqı və müavinətləri tələb etmək üçün mexanizmlər yaratmaq;

(d) Diplomatik nümayəndəliklərin əməkdaşlarının, əmək və iqtisadi məsələlər üzrə attaşelərin və konsulluq əməkdaşların əməkçi miqrant qadınların insan alverinə məruz qalması halları ilə bağlı cavab tədbirlərinin görülməsi üzrə hazırlıq keçməsinə təmin etmək.

58. Aşağıdakı tədbirlər vasitəsilə, viza sxemlərində qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyə yol verilməməsinə və qadın alverinə şərait yaratmamasını və ya səbəb olmamasını təmin etmək:

(a) Qadınların xüsusi sahələrdə işə götürülməsinə qoyulan və ya qadınların üstünlük təşkil etdiyi peşələri viza sxemlərindən kənar qoyan bütün məhdudiyətləri ləğv etmək;

(b) İşçilərin məcburi hamiləlik testindən keçməsi tələbini aradan qaldırmaq və hamiləlik və ya iIV diaqnozu əsasında deportasiyanı aradan qaldırmaq;

(c) Ərindən asılılığın fəsadlarını yüngülləşdirmək üçün qadınlara yaşayış icazələrinin verilməsi şərtlərinə yenidən baxmaq;

59. İşçi qüvvəsi cəlb edən subyektlər, vasitəçilər və məşğulluq agentliklərini aşağıdakı qaydada tənzimləmək və nəzarət etmək:

(a) Beynəlxalq Əmək Təşkilatının "Ədalətli məşğulluq təşəbbüsü" və Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatının "Getməzdən əvvəl öyrən" kampaniyası kimi vasitələrlə, etik işəgötürmə təcrübələrinə keçid öhdəliyini dəstəkləmək və başqa vasitələrlə yanaşı, mənşə ölkələrin konsulluq şəbəkələrini cəlb etməklə, potensial əməkçi miqrantlar üçün xidmətlər göstərmək;

(b) Həm təyinat ölkəsində, həm də işçilərin mənşə ölkələrində eyni müqavilələrin istifadə edilməsini təmin edən icra mexanizmi yaratmaq;

(c) İşəgötürmə prosesində işçinin üzərinə hədsiz təzyiq qoyan müqavilələri etibarsız hesab etmək;

(d) İstismara yol verən işəgötürmə prosesləri, o cümlədən zorakılıq, məcburet, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə, aldatma və ya istismar, məsələn, qəsdən yanlış məlumat və sənədlərin təqdim edilməsi, pasportların, digər şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərin və ya iş icazələrinin sənədin sahibindən və ya hüquq-mühafizə əməkdaşlarından başqa şəxs

tərəfindən müsadirə edilməsi, qeyri-qanuni şəkildə işəgötürmə rüsumlarının alınması, girov tələb edilməsi və vizaların, pasportların, nəqliyyat biletlərinin verilməsinə və ya səyahətdən əvvəl təlim proqramlarında iştirakə görə rüsumların alınması kimi fəaliyyətlərə görə məsuliyyətə cəlb etmək və cəza tətbiq etmək.

60. Əməkçi miqrant qadınların işəgötürənlərdən asılılıq və onlara qarşı zəiflik riskini aşağıdakı yollarla azaltmaq:

(a) İşə qəbulda ayrı-seçkiliyə şərait yaradan şərtlərə, o cümlədən işçilərin miqrasiya statusunun konkret bir işəgötürənin sponsorluğu və ya himayəsi ilə şərtləndirilməsi təcrübəsinə ("əlaqəli viza" təcrübəsində olduğu kimi) son qoymaq;

(b) Miqrantların mövcud işəgötürəndən icazə almağa səy göstərmədən və ya ölkəni tərk etmədən alternativ işəgötürənlər və məşğulluq sektorları axtarmaq hüququna riayət olunmasını təmin etmək;

(c) Əməkçi miqrantların işəgötürənlərinin öz əcnəbi işçilərinə "nəzarət etmək və izləmək" üçün zəmanət girovu şərtinin tətbiqi təcrübəsinə son qoymaq;

(d) İşəgötürən tərəfindən yaşayış yeri və qidalanmanın qiymətinin ağlabatan olmasını və xərclərin işçinin əmək haqqından avtomatik tutulmamasını təmin etmək;

(e) Əməkçi miqrant qadınların əmək bazarına qoşulmasını asanlaşdırmaq və onların bacarıqlarını artırmaq üçün təlim proqramları təşkil etmək.

3. İstismara təkan verən və insan alverinə gətirib çıxaran tələbat

61. Fahişəliyin istismarına təkan verən və insan alverinə gətirib çıxaran tələbata qarşı mübarizə aparmaq.

62. Potensial istifadəçilərə yönələn maarifləndirici, sosial və ya mədəni tədbirlər həyata keçirmək.

63. Bütün biznes əməliyyatlarında və dövlət satınalmalarında, eləcə də korporativ təchizat zəncirlərində aşağıdakı yollarla insan alverinin qarşısını almaq və onunla mübarizə aparmaq:

(a) İnsan alverinin törədilməsinə cəlb olunan hər kəsi, o cümlədən tələbat tərəfində olanları araşdırmaq, məsuliyyətə cəlb etmək və məhkum etmək;

(b) Qlobal təchizat zəncirində lazımi yoxlama tədbirlərinin görülməsinə dair icbari qanunların yerinə yetirilməməsi nəticəsində zərər çəkmiş işçilər üçün həm subyektin fəaliyyət göstərdiyi, həm də qeydiyyatda alındığı ölkədə qanunvericilikdə mülki iddiaların verilməsi imkanını təmin etmək;

(c) Biznes və dövlət qurumlarını işçilərin və onların nümayəndələrinin təmsil olunduğu xüsusi tənzimləyici orqanın bu icbari lazımi yoxlama tədbirlərinə dair qanunlara əməletməni proaktiv şəkildə araşdırmaq və nəzarət etmək üçün, eləcə də bu qanunlara əməl etməyən subyektləri cəzalandırmaq üçün səlahiyyət və resurslara malik olmasını təmin etməyə stimullaşdırmaq;

(d) İstehlakçıları və müştəriləri qeyri-etik işəgötürmə təcrübələri və qul əməyi də daxil olmaqla, istismar xarakterli əməklə əlaqəli ola biləcək məhsul və xidmətlər və/yaxud şübhəli cinayət əməlləri barədə məlumatın necə verilməsi haqqında məlumatlandırmaq üçün maarifləndirmə kampaniyaları həyata keçirmək və/yaxud maliyyələşdirmək.

64. Orqan tədarükü ilə məşğul olan altruistik təşkilatların fəaliyyətinin effektiv şəkildə tənzimlənməsi, donorların gözləmə vaxtlarının mümkün qədər qısaldılması, xəstəxanaların qeyri-qanuni transplantasiya və gizli, improvizə edilmiş əməliyyat otaqlarının aşkar edilməsi baxımından monitorinqinin aparılması və orqan alveri yolu ilə transplantasiya üçün əldə olunan orqanların sağlamlıq üçün təhlükələri haqqında məlumatların yayılması yolu ilə qeyri-qanuni orqan alverinə olan tələbatla mübarizə aparmaq.

4. Münaqişələrlə bağlı vəziyyətlər və humanitar fəvqəladə hallar

65. Qadınları və qızları insan alverinə, o cümlədən cinsi istismara məruz qalma riski altında qoyan mövcud və yeni meydana çıxan amilləri münəqişə və fəlakət risklərinin azaldılması, onlara qarşı hazırlıq və cavab tədbirləri üzrə planlara daxil edərək, qadın və qızlar üçün hərtərəfli müdafiə və yardımın nəzərdə tutulmasını təmin etmək.

66. Köçkün düşmüş ailələrin üzvlərinin üzləşdiyi zəiflikləri, o cümlədən iqtisadi baxımdan qeyri-stabil vəziyyəti, yüksək keyfiyyətli təhsilə, yaşayış vasitələrinə və şəxsiyyəti təsdiq edən hüquqi sənədlərə çıxış problemlərini, gender rolları haqqında stereotipləri, zərərli kişi davranışlarını, qeyri-bərabər güc münasibətləri və ailə namusuna dair düşüncələri, eləcə də köçkün düşmüş qızların cinsi məqsədlərlə insan alverinə qarşı xüsusi zəifliyini aradan qaldırmaq.

67. Köçkün düşmüş qadınlar və qızlar üçün nəzərdə tutulan bütün yaşayış obyektlərində insan alverinin və cinsi istismarın qarşısını almaq, bu məqsədlə, başqa vasitələrlə yanaşı, müvafiq obyektin heyətinə potensial qurbanların müəyyənləşdirilməsinə dair hazırlıq keçmək, eləcə də yalnız qadınlar üçün nəzərdə tutulan yaşayış yerləri və obyektlər yaratmaqla, polis əməkdaşları, o cümlədən qadın polis əməkdaşları tərəfindən ərazidə patrul xidmətini təmin etməklə, adekvat işıqlandırma və sanitariya qovşaqlara çıxışı təmin etməklə və qadın və qızlar üçün yaxınlıqda resurs mərkəzləri yaratmaqla, onların təhlükəsizliyini təmin etmək.

68. İnsan hüquqları sahəsində beynəlxalq standartlara söykənərək, insan alveri, cinsi istismar, məcburi əmək, köləlik və köləliyə bənzər təcrübələrə qarşı "sıfır tolerantlıq" siyasəti qəbul etmək. Bu siyasət milli silahlı qüvvələr, sülhməramlı qüvvələr, sərhəd polisi, immiqrasiya məmurları, humanitar təşkilatlar kimi qrupların və beynəlxalq təşkilatların və beynəlxalq vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının heyət üzvlərini əhatə etməlidir.

69. İnsan hüquqlarının pozulması hallarında şikayət prosedurlarına və zərərin əvəzləndirilməsi üzrə mexanizmlərə çıxışı təmin etmək.

70. Başqa vasitələrlə yanaşı, Silah Ticarəti Müqaviləsinin ratifikasiyası və həyata keçirilməsi yolu ilə, silahların, xüsusilə atıcı silahların və qeyri-qanuni silahların beynəlxalq şəkildə ötürülməsinin gender əsaslı təsirlərini aradan qaldırmaq.

5. İnsan alverində rəqəmsal texnologiyalardan istifadə

71. Sosial media və mesajlaşma platformalarına malik olan şirkətləri qadın və qızların onların xidmətlərindən istifadə nəticəsində insan alveri və cinsi istismarın qurbanı olmaq riski ilə üzləşməsi faktına görə məsuliyyəti üzərlərinə götürməyə çağırmaq. Bu şirkətlərdən bu cür riskləri azaltmaq üçün müvafiq nəzarət tədbirləri işləyib hazırlamağı və onlara operativ qaydada cavab tədbiri görmək və lazımı səviyyədə məlumatı müvafiq orqanlara təqdim etmək imkanı verən münasib idarəetmə strukturunu və prosedurlarını tətbiq etməyi tələb etmək. Həmçinin, bu cür şirkətlərdən insan alverinə gətirib çıxara biləcək hər hansı qanunauyğunluqları müəyyən etmək və tələbat tərəfində olanlar da daxil olmaqla, cəlb olunan tərəfləri müəyyən etmək üçün böyük həcmli verilənlərin ("big data) toplanması, süni intellekt və analitika sahələrindəki mövcud imkanlarından istifadə etmələrini tələb etmək.

72. İştirakçı dövlətlər mövcud rəqəmsal texnologiya şirkətlərini şəffaflığı artırmağa təşviq etməlidirlər. Eyni zamanda, iştirakçı dövlətlər, məsələn, mərkəzi bank sistemləri çərçivəsində istifadəçi, o cümlədən benefisiar mülkiyyətçi, sifarişçi qismində çıxış edən müştəri və müvafiq əməliyyatla əlaqəli xidmətlər və ya mallar haqqında məlumatların açıqlanması şərtilə, elektron valyutaların istifadəsi üçün platformaların yaradılması təşəbbüsü ilə çıxış etməyə və yaratmağa çalışmalıdırlar. İstifadəçinin anonimliyinə əsaslanan elektron valyutalardan istifadənin qarşısını almaq üçün çirklili pulların yuyulmasına qarşı qanunların effektiv icrasını təmin etmək.

73. COVID-19 pandemiyası və ondan sonrakı dövrlərdə onlayn cinsi istismar xarakterli məzmunun istehsalçılarının proaktiv qaydada müəyyənləşdirilməsinə başlamaq, onlayn heyət yığımının aşkar edilməsi və insan alverçilərinin müəyyən edilməsi üçün avtomatlaşdırılmış alətlərin yaradılmasında texnologiya şirkətləri ilə işləmək və cinayətkarlıq səviyyəsində pandemiya ilə əlaqəli artımları aradan qaldırmaq üçün dövlət-özəl tərəfdaşlığını gücləndirmək.

74. İnsan alveri və cinsi istismara qarşı beynəlxalq əməkdaşlığı təşviq etmək və hüquq-mühafizə orqanlarına kömək etmək üçün rəqəmsal interaktiv platformalar arasında məlumat mübadiləsinə təşviq etmək. Məlumatların toplanmasını təkmilləşdirmək, onların yenilənməsini və etibarlı məlumat mübadiləsinə təmin etmək.

6. Maarifləndirmə

75. İctimaiyyətə, xüsusən ucqar və sərhədyanı ərazilərdə yaşayan həssas vəziyyətdə olan qadınlara və qızlara, yolda olan və ya təyinat ölkəsində olan miqrant qadın və qızlara yönələn dəqiq məlumatlar təmin etmək. Bu məlumatlar onların hüquqları, habelə insan alverçilərindən qaçmaq üçün vasitələri və səbəbləri əhatə etməli, başqa vasitələrlə yanaşı, faktlara əsaslanan, əlçatan maarifləndirmə kampaniyaları vasitəsilə təmin edilməlidir. Sözügedən kampaniyalar icma üzvlərinin üzləşdiyi risk faktorları və özlərini və digərlərini xüsusən miqrasiya kontekstində insan alverindən qorumaqla bağlı maneələrin aydın başa düşülməsinə əsaslanmalıdır. Bu, onların potensial insan alverçilərini müəyyən edə və məlumat verə bilməsinə, insan alveri və ya istismara qarşı özlərini müdafiəsiz hiss etdikdə xidmət təminatçılarına çıxış əldə etməsinə imkan verir.

B. Qurbanların hüquqlarının qorunması

1. Qurbanın şəxsiyyətinin müəyyən edilməsi

76. İnsan alveri şəbəkələrini sıradan çıxarmaq üçün hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən hər hansı reydlərin aparıldığı hallar da daxil olmaqla, günahsız qadınların və qızların, xüsusən də təcrid olunmuş qruplara mənsub olan və fahişəliklə məşğul olan qadınların əsassız həbs edilməməsinə, zorakılığa və ya saxta ittihamlara məruz qalmamasını təmin etməklə insan alverinə qarşı mübarizənin mənfəi yan təsirlərini aradan qaldırmaq.

77. Faktiki və ya ehtimal edilən qurbanların erkən müəyyən edilməsi, yönləndirilməsi və onlara xidmətlərin göstərilməsi üçün vaxtaşırı yenilənən milli təlimatlar işləyib hazırlamaq. Bu təlimatlar beynəlxalq standartlara əsaslanmalı, insan hüquqlarına əsaslanan, qurbanı diqqət mərkəzində saxlayan, yaşa uyğun, gender aspektlərini və yaşanmış psixoloji travmanı nəzərə alan, bütün müvafiq dövlət və qeyri-dövlət subyektləri tərəfindən beynəlxalq sərhədlərdə və iştirakçı dövlətin ərazisində vahid şəkildə tətbiq olunan yanaşmaya malik olmalıdır.

78. Faktiki və ya ehtimal edilən qurbanların müəyyən edilməsi və onların yardım üçün müvafiq xidmətlərə yönləndirilməsi bütün müvafiq sahələr üzrə mütəxəssislərin cəlb olunduğu çoxsahəli qruplar tərəfindən həyata keçirilir. Tərkibi işin hallarına görə uyğunlaşdırıla bilən bu cür qruplara müstəsna olaraq hüquq-mühafizə və ya miqrasiya orqanlarının rəsmiləri rəhbərlik etməməli və onların fəaliyyəti cinayət işinin başlanması və ya onun nəticəsi ilə əlaqələndirilməməli, faktiki və potensial qurbanların şəxsi və sosial zəifliklərini nəzərə almalıdır.

79. Qadın və qız alverinin səbəbləri, nəticələri və yayılma səviyyəsi, qadın və qızların istismarının müxtəlif formaları, habelə qurbanların müəyyən edilməsi, xidmətlərin göstərilməsi və qurbanların, o cümlədən əcnəbi vətəndaşların düşünülmüş razılığı alındıqdan sonra onların təhlükəsiz, konfidensial və ayrı-seçkiliyə yol verməyən skrininqini və xidmətlərə yönləndirilməsini asanlaşdırmaq üçün nəzərdə tutulan göndəriş sistemləri ilə bağlı milli təlimatların məzmunu və səmərəli icrası barədə bütün müvafiq sahələrdən olan mütəxəssislər üçün yenilənən və ardıcıl təlimlər keçmək.

80. Səhiyyə sistemlərinin, miqrasiya statusundan asılı olmayaraq, insan alverinin qurbanı olma riski ilə üzləşən və ya artıq olmuş qadın və qızları erkən müəyyən etmək və müdaxilə etmək imkanlarını gücləndirmək, bu zaman yaşanmış psixoloji travmanı nəzərə alan və qurbanı diqqət mərkəzində saxlayan, beynəlxalq standartlara uyğun qayğının göstərilməsinə əsaslanan pulsuz tibbi xidmətə məxfi və təhlükəsiz çıxışı təmin etmək.

81. Xüsusilə köçkün və miqrant qadınların və qızların yerləşdirildiyi, qeydiyyatda alındığı və ya həbsdə saxlanıldığı yerləri əhatə etməklə, səyyar bölmələrin fəaliyyəti və təhlükəsiz açıqlama prosedurlarının və təhlükəsiz məkanların mövcudluğu kimi vasitələrlə, insan alveri qurbanlarının erkən mərhələdə müəyyən edilməsini, onlara yardım göstərilməsini və müdafiəsini təmin etmək üçün vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ilə əməkdaşlıq etmək, o cümlədən onların kadr, texniki və maliyyə resurslarını gücləndirmək.

82. Milli qanunvericilik və siyasət çərçivəsinin, xüsusilə immiqrasiya, sığınacaq, məşğulluq, səhiyyə, təhsil və sosial müdafiə çərçivələrinin tətbiqinin qurbanların müəyyənləşdirilməsi, dəstəklənməsi, müdafiəsi, sosial inklüziyası və reinteqrasiyasına mənfi təsir göstərməməsini və qadın və qızların insan alveri, təkrarlanan insan alveri, həbs, məcburi geri qaytarma və ya digər zərər formalarına qarşı zəifliyini artırmamasını təmin etmək üçün onların insan alveri qurbanlarına təsirini qiymətləndirmək.

83. İmmiqrasiya xidmətləri, cinayət mühakiməsi sistemi və bütün qayğı və dəstək xidmətləri arasında sərhədlər yaratmaqla və insan alveri qurbanlarının və insan alverinə qarşı müdafiəsiz olanların immiqrasiya və məşğulluq sahəsindəki pozuntulara və ya onların insan alveri olması ilə əlaqəli digər pozuntulara görə cinayət təqibi, cəza, həbs və ya deportasiya kimi mənfi nəticələrdən qorxmadan səlahiyyətli orqanlara təhlükəsiz şəkildə müraciət edə bilməsini təmin etməklə, qurbanların yardım üçün müraciət etməsinə mane olan əngəlləri aradan qaldırmaq.

2. Digər müdafiə çərçivələrinin tətbiqi

84. Quru, hava və dəniz sərhədlərinə gəlişlərlə bağlı tədbirlərə gender aspektləri və psixoloji travmanın nəzərə alınmasını inteqrə etməklə, o cümlədən təhlükəsiz yaşayış yeri və adekvat rəftar təmin etməklə, potensial insan alveri qurbanlarını müəyyən etmək üçün adekvat yoxlamaların aparılması və onların müəyyən edilməsi üçün ixtisaslı heyətin zəruriliyini nəzərə almaqla və insan alveri qurbanlarının xüsusi müdafiə ehtiyaclarını qarşılamaq üçün zəruri tədbirlərin, o cümlədən konsulluq tərəfindən müdafiənin mövcudluğunu təmin etməklə, köçkün və miqrant qadın və qızları adekvat və yetərli sayda qəbul məntəqələri və xidmətləri ilə təmin etmək üçün sərhəd nəzarəti orqanları, hüquq-mühafizə orqanları, uşaqların müdafiəsi və sosial müdafiə orqanları və qeyri-hökumət təşkilatları arasında sərhədlərarası əməkdaşlığı, əlaqələndirməni və bilik mübadiləsini təkmilləşdirmək.

85. Beynəlxalq sərəhdərdə görülməyən bütöün idarəetmə tədbirlərinin, o cümlədən qeyri-qanuni miqrasiya və transmilli mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizə tədbirlərinin geri qaytarılmama və əsassız və kollektiv şəkildə qovulma hallarının qadağan edilməsi prinsipinə uyğun həyata keçirilməsini təmin etmək.

86. Hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları, o cümlədən polislər, immiqrasiya və sərəhd nəzarəti xidmətinin əməkdaşları, habelə məcburiyyətdən doğan miqrasiya və məcburi köçkünlük halları ilə üzləşən və ya üzləşmək riski altında olan qadın və qızların yaşadığı ərazilərin daxilində və ətrafında işləyən mütəxəssislərin potensialını gücləndirmək və potensial insan alveri qurbanlarını, o cümlədən dövlətə məxsus olmayan silahlı qruplarla əlaqəsi olmaqda şübhəli bilinən və ya onların nəzarəti altında olan ərazilərdən qayıdan potensial insan alveri qurbanlarının müəyyənləşdirilməsi üzrə prosedurlar yaratmaqda, bu cür qadın və qızların adekvat müdafiə ilə təmin olunmasında onların oynadıqları rol barədə vaxtaşırı yenilənən təlimlərin keçirilməsinə imkan yaratmaq.

87. İnsan alverinə məruz qalmış qadın və qızların müəyyənləşdirilməsi və əlavə hüquq pozuntularından qorunması üçün aşağıdakılar vasitəsilə, çoxsahəli qruplar tərəfindən aparılan risk qiymətləndirməsinə lazımi ehtiyat tədbirləri çərçivəsini tətbiq etmək;

(a) Vətəndaşlığı olmayan şəxs statusunun müəyyənləşdirilməsi üzrə prosedurlara çıxışın təmin edilməsi və vətəndaşlığı olmayan qadın və qızlara hüquqi statusun verilməsi və onların müdafiə olunması, o cümlədən xüsusilə öz ölkələrinə məcburi şəkildə geri qaytarılmaqdan qorunması;

(b) Sığınacaq prosedurları ilə insan alverindən müdafiə sistemləri arasında mütəmadi əlaqələndirmənin yaradılması və hər ikisi üçün əsaslar qəbul edildiyi halda, qadın və qızların insan alverinin faktiki və ya potensial qurbanı kimi qaçqın statusuna və müdafiəyə çıxışını təmin etmək;

(c) Milli məşğulluq, immiqrasiya və ya cinayət qanunvericiliyinin pozulmasında şübhəli bilinən və azadlıqdan məhrum etmə yerlərində, xüsusilə də sənədsiz miqrantlar üçün saxlama yerlərində saxlanılan köçkün və miqrant qadın və qızların skrininqinin aparılması;

(d) İnsan alveri qurbanlarının əsassız şəkildə həbsdə saxlanmamasını və ya ölkədən çıxarılma proseduruna məruz qalmamasını təmin etmək məqsədilə, silahlı münaqişədən zərər çəkmiş ərazilərdə insan alverinə məruz qalmış qadın və qızların, xüsusilə cinsi istismara məruz qalmış qadın və qızların müəyyənləşdirilməsi üçün göstəricilərin yaradılması;

(e) Qaçqınlara, o cümlədən silahlı münaqişələrdə insan alverinin qurbanı olmuş şəxslərə insan alverçilərini cinayət məsuliyyətinə cəlb etmək məqsədilə gələcəkdə görülmək hüquqi tədbirlər üçün başlarına gələn hadisələri sənədləşdirmək imkanının verilməsi.

88. Müəyyən işlərdə qadın və qız alverinin genderlə əlaqəli təqib kimi nəzərdən keçirilə bilməsini və nəticədə faktiki və ya potensial qurbanların mənşə ölkəsi və ya iştirakçı dövlətə giriş formasından və ya cinayət icraatında iştirakından asılı olmayaraq, heç bir ayrı-seçkiliyə yol verilmədən və ya hər hansı ilkin şərtlər olmadan sığınacaqların verilməsi üzrə ədalətli, səmərəli, yaşanmış psixoloji travmanı nəzərə alan və dəqiq prosedurlar barədə məlumatlandırıldığını və onlardan istifadə hüququndan effektiv şəkildə istifadə etmələrini qəbul etmək. "Qaçqınların statusu haqqında" Konvensiyaya əsasən təqib qurbanlarının müəyyən edilməsi üçün əsasları BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının "Beynəlxalq müdafiəyə dair Qaydalar"ına, o cümlədən genderlə əlaqəli təqibə dair 1 sayılı, insan alveri qurbanları və insan alverinə məruz qalma riski olan şəxslərə dair 7 sayılı, uşaqların sığınacaq tələblərinə dair 8 sayılı və cinsi oriyentasiya və gender kimliyinə dair 9 sayılı qaydaya uyğun olaraq şərh etmək.

89. İştirakçı dövlətlər insan alveri qurbanlarını, xüsusilə qadınları və qızları aşağıdakı və digər yollarla təkrar viktimizasiyadan qorumaq öhdəliyi daşıyır:

(a) Aşağıdakı hallarda insan alveri qurbanlarının öz mənşə ölkələrinə məcburi qaytarılmaqdan qorunmasına təminat vermək:

(i) Bu, insan alverinə yenidən məruz qalma qorxusu və ya stiqma, təhdid, hədə-qorxu, zorakılıq və ya qisas qorxusu səbəbindən qurbanlar üçün uyğun, davamlı həll yolu deyil;

(ii) Onlar təqiblə və/yaxud yaşamaq və ya işgəncənin qadağan edilməsi hüququnun pozulması ilə üzləşə bilər;

(b) İnsan alveri nəticəsində doğulmuş uşaqları təkrar viktimizasiyadan və stiqmaya məruz qalmaqdan qorumaq, bu məqsədlə sənədsiz uşaqların hüquqi statusunun aydınlaşdırılması və əldə olunması, onlara hərtərəfli dəstək verilməsi və onların analarından ayrılmasının təmin edilməsi.

90. Yenidən insan alverinə məruz qalma riski altında olan qızlar, onların ali maraqlarına uyğun gəlmədikcə və onları qorumaq üçün müvafiq tədbirlər görülmədikcə, o cümlədən onların təhlükəsiz qayıtmasını təmin etmək üçün risk və təhlükənin qiymətləndirilməsi, qayıdacağı ölkədə səhiyyə, təhsil və/və ya peşə hazırlığına çıxış, ayrı-seçkilikdən və yenidən insan alverinə məruz

qalmaqdan müdafiəni əhatə edən uzunmüddətli reintegrasiya dəstəyinin mövcudluğu təmin edilmədikcə öz mənşə ölkələrinə qaytarılmamalıdır.

91. Ölkə xaricində insan alverinə məruz qalmış vətəndaşların və daimi sakinlərin öz ölkələrinə qayıtmaq istədikləri təqdirdə könüllü repatriasiyasını təmin etmək üçün onları qəbul edən ölkələrlə əməkdaşlığı inkişaf etdirmək. Bu əməkdaşlıq standartlaşdırılmış proseslər və cəlb olunan qurum və rəsmilər arasında effektiv kommunikasiya vasitəsilə həyata keçirilir və bu zaman qəbul edən ölkənin insan alveri qurbanlarının müdafiəsi və onlara yardımın göstərilməsi üçün beynəlxalq standartlara əməl etməsi təmin edilir.

3. Cinayət məsuliyyətinə cəlb etməmə və ilkin şərtlərin irəli sürülməməsi

92. İnsan hüquqları və humanitar prinsiplərə əsaslanaraq, insan alverinə məruz qalmış qadınlar və onların himayəsində olan şəxslərin bərpa və reintegrasiya tədbirlərində iştirak etməsinə imkan yaratmaq üçün onlara ödənişsiz hüquqi yardıma çıxış imkanı vermək və mümkün olduqda refleksiya və bərpa müddəti vermək və şəxsiyyət rəsmi qaydada təyin olunanadək yaşayış icazəsi vermək. Qeyd olunan bərpa və reintegrasiya tədbirləri inklüziv və əlçatan olmalı, qurbanların cinayətin mühakiməsi prosesində iştirak etməsi və ya insan alverçilərinə qarşı məhkəmə hökmünün çıxarılması ilə şərtləndirilməməli, yaşayış yerlərinə, sosial müavinətlərə, təhsil və məşğulluq imkanlarına, yüksək keyfiyyətli tibbi xidmətlərə, o cümlədən cinsi və reproduktiv sağlamlıq xidmətlərinə və məsləhətləşməyə, şəxsiyyəti təsdiq edən rəsmi sənədlərin pulsuz verilməsinə, ailənin yenidən birləşməsi tədbirlərinə və uyğun olduqda sığınacaqların verilməsi prosedurlarına fərdiləşdirilmiş, gender aspektlərini və uşaqların xüsusiyyətlərini və yaşanmış psixoloji travmanı nəzərə alan təxirəsalınmaz və uzunmüddətli çıxış təmin etməlidir. Bu cür halların qurbanı olan qızların uzunmüddətli perspektivdə dayanıqlı və təhlükəsiz, davamlı həll yoluna çıxış əldə etməsinə imkan yaratmaq məqsədilə onlara ali maraqlarına uyğun olaraq qeyri-müəyyən müddətə yaşayış icazəsi vermək.

93. Yetərli sayda və kifayət qədər maliyyələşdirilən, yaxşı təchiz olunmuş sığınacaqlara və sığınacaqlar və böhran mərkəzləri daxilində cinsi zorakılıq və məcburi fahişəliyin qurbanları üçün ayrıca bölmələrə operativ çıxış imkanı vermək. Bu sığınacaqlar insan alverinə məruz qalmış qadın və qızlar, o cümlədən uşaq qadınlar üçün təhlükəsiz, əlçatan və adekvat olmalı, qurbanlara standart əməliyyat prosedurlarına əsasən uyğunlaşdırılmış yardımın göstərilməsinə və onlarla ləyaqətə hörmət və məxfilik şəraitində

rəftar edilməsinə xüsusi diqqət yetirən xüsusi hazırlıq keçmiş heyətə malik olmalıdır.

94. Bütün insan alveri qurbanları üçün yardım xidmətlərinin və sosial inklüziya proqramlarının düşünülmüş və könüllü əsaslarla həyata keçirilməsini və nə qurbanların, nə də onların uşaqlarının onların iradəsinə zidd olaraq məcburi şəkildə sığınacaqlarda və ya “reabilitasiya” proqramlarında, yaxud şahid ifadələrinin alınması və digər məqsədlər üçün məcburi “müdafiə” məqsədli saxlanma yerində saxlanmamasını təmin etmək. Müstəsna hallarda, qadınların hərəkət azadlığına təhlükəsizlik məqsədilə məhdudiyətlər qoyulur. Bu məhdudiyətlər mümkün ən qısa müddətə qoyulmalıdır.

95. İnsan alverinə məruz qalmış qadın və qızların reintegrasiyası və sosial inklüziyası üçün təhlükəsiz və maddi baxımdan əlçatan ayrıca yaşayış yerinə çıxış imkanı, qurbanların dövlət orqanlarında işə qəbulu üçün kvotaların yaradılması və qurbanların sosial proqramlara çıxış üçün prioritetlər siyahısına daxil edilməsi və vergi borclarının ödənilməsinə çıxış da daxil olmaqla, icma əsaslı proqramları dəstəkləmək.

96. Əcnəbi vətəndaşlar da daxil olmaqla, insan alverinin qurbanı olan bütün qızlar üçün qərarların qəbulunda uşağın ali maraqları prinsipinin əsas amil kimi nəzərə alınmasını, onların dinlənilmək hüququna hörmətlə yanaşılmasını, onların inteqrə olunmuş, sahələrarası xarakterli və fərdi iş idarəetməsini ehtiva edən, inkişaf səviyyəsinə və yaşa uyğun müdafiə və dəstək xidmətlərinə, eləcə də kimsəsiz və ailəsindən ayrı düşmüş uşaqların ailələrinin izlənilməsi və ailə ilə yenidən birləşmə imkanına çıxışına təminat verilməsini və uşaqların heç vaxt cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmaması və ya həbs edilməməsini təmin etmək. Yaş qiymətləndirmələrini yalnız son vasitə kimi və müvafiq meyarlara cavab verən qəyyumun nəzarəti altında bütün kimsəsiz və ya ailəsindən ayrı düşmüş qızlar üçün çoxsahəli, elmi və mədəni baxımdan münasib şəkildə və uşaqların maraqlarını və gender aspektlərini nəzərə almaqla həyata keçirmək.

97. Yardım və müdafiə xidmətlərinin göstərilməsinin həvalə olunduğu fərdlər üçün, o cümlədən yerli və dövlət səviyyələrində müvafiq orqanlar, uşaqların müdafiəsi üzrə qurumlar, səfirlik və konsulluqlar, işəgötürənlər və dövlət və özəl işəgötürmə agentlikləri, həmçinin polis məmurları, sərhəd xidmətinin əməkdaşları, immiqrasiya orqanlarının əməkdaşları, əmək müfəttişləri, sosial işçilər və səhiyyə işçiləri üçün psixoloji travmanı, gender aspektlərini və uşaqların maraqlarını nəzərə alan hazırlıq keçməklə, insan alveri və cinsi

istismara məruz qalmış qadın və qızlara, xüsusilə miqrantlara qarşı stereotipik münasibətlər və ayrı-seçkiliklə mübarizə aparmaq.

98. İstisnasız olaraq insan alverinin qurbanı olmuş bütün qadın və qızların tranzit və təyinat ölkələrinə qanunsuz daxil olmalarına və ya qalmalarına, sənədlərin olmamasına və ya insan alverinə məruz qalmalarının birbaşa nəticəsi kimi qeyri-qanuni fəaliyyətlərdə iştirak etmələrinə görə həbs edilməməsini, ittiham olunmamasını, tutulmamasını, cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməməsini və ya cərimə edilməməsini təmin etmək. Cəzalandırmama prinsipi aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik olmalıdır:

(a) Qanunvericilikdə təsbit edilməli və tədbirlər görmək üçün məsul olan şəxslərin bu cür yardımı təmin etmək insan alveri qurbanlarını müəyyən edə bilmələrini təmin etmək üçün adekvat təlim vasitəsilə həyata keçirilməlidir.

(b) Cinayət təqibinə qarşı toxunulmazlıq, zərərin əvəzləşdirilməsi və ya xidmətlər müqabilində qurbanları sübut təqdim etməyə və ya ifadə verməyə məcbur etməməlidir.

(c) İnsan alveri qurbanlarının bilavasitə insan alveri nəticəsində törədilmiş cinayətlərə görə məhkum olunduqları hallarda onların məhkumluğunun götürülməsi üçün hüquqi müdafiə vasitələri təmin etməlidir.

4. Hüquqlar və hüquqi yardım barədə məlumat əldə etmək hüququ

99. Bütün qadın və qızları Konvensiya və onun Fakultativ Protokolunda nəzərdə tutulan hüquqları, onları insan alverindən və istismardan qoruyan hüquqi müddəalar və bu hüquqların pozulması ilə bağlı şikayətlər vermək üçün müvafiq hüquqi müdafiə vasitələri, onlara necə çıxış əldə edəcəkləri, 24 saat işləyən qaynar xətlər və bütün hüquq sahələrində ödənişsiz hüquqi yardım, məsləhət və məhkəmə və kvazi-məhkəmə proseslərində təmsilçilik də daxil olmaqla davamlı yardım və müdafiə ilə bağlı hüquqlarını başa düşəcəkləri formatda əlçatan informasiya ilə təmin etmək.

5. Hüquqi müdafiə vasitələri hüququ

100. Əcnəbi vətəndaşlar da daxil olmaqla, insan alverinə məruz qalan bütün qadın və qızlar üçün qisas, həbs, tutulma və ya deportasiya qorxusu olmadan şikayətlərin verilməsi üçün adekvat şəraitin yaradılması vasitəsilə, müdafiə və hüquq pozuntularına görə zərərin əvəzləşdirilməsi üçün müraciət etmək üçün effektiv kamallar təmin etməklə, prosessual və yaşa görə

uyğunlaşdırmaların edilməsi kimi vasitələrlə, inklüziv, yaş və gender aspektlərini nəzərə alan şikayət mexanizmlərinə və ədalət mühakiməsi mexanizmlərinə çıxışın asanlaşdırılmasını təmin etmək.

101. İnsan alverinə məruz qalmış qadın və qızların cinayət, mülki və əmək məhkəmələrində və inzibati icraat çərçivəsində sərfəli, əlçatan və vaxtında təmin olunan hüquqi müdafiə vasitələrindən yararlanmaqla bağlı hüquqi baxımdan icrası təmin oluna bilən hüquqa, o cümlədən kompensasiya, ödənilməmiş əmək haqlarının ödənməsi və digər uyğunlaşdırılmış zərərin əvəzləşdirilməsi hüquqlarına malik olmasını təmin etmək və bu cür hüquqi müdafiə vasitələrinin insan alverçilərinin aktivlərinin müsadirə olunması ilə şərtləndirilməməsini və daxili qanunvericilikdə qurbanlar üçün nəzərdə tutulan şərtlərlə onlara zəmanət verilməsini təmin etmək. Cinayətdən zərər çəkdiyinə görə verilən kompensasiyanın qurbanlara verilən sosial yardıma və ya digər dövlət proqramları çərçivəsində yardımın göstərilməsinə heç bir təsiri olmamalıdır.

C. Gender aspektlərinin nəzərə alındığı məhkəmə icraatı

102. İnsan alverinə məruz qalmış bütün qadın və qızların inzibati və məhkəmə icraatında, o cümlədən həbs və qovulma proseslərində işə ədalətli baxış və lazımi hüquqi prosedurlara əmələtmə hüququnu təmin etmək, bunun üçün baxış prosesi boyunca onların dinlənilməsini, məlumatlandırılmasını və onlarla məsləhətləşmə aparılmasını, onların adekvat, psixoloji travmanı nəzərə alan, mədəni baxımdan uyğun, gender və yaş aspektlərini nəzərə alan uyğunlaşdırma tədbirlərinə, dəstəyə və onları insan alverinə məruz qoyanlara qarşı ifadə verə bilmələri üçün müdafiəyə çıxış imkanına malik olmasını təmin etmək.

103. İnsan alverinə məruz qalmış qızların şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnu qorumaq, onların davamlı olaraq məlumatlandırılmasını və dinlənilmək hüquqlarından istifadə edə bilməsini təmin etmək. İfadə vermək üçün prosedurları sadələşdirmək və əlavə psixoloji travmaların qarşısını almaq üçün qurbanlara vəkil, sosial işçi və ya qanuni qəyyumlar təyin etmək kimi vasitələrlə, ixtisaslaşdırılmış, uşaqların maraqlarını nəzərə alan hüquqi yardımın təmin edilməsi vasitəsilə, onların məhkəmə icraatında xüsusi müdafiə hüququnu təmin etmək.

104. Şahidləri müdafiə proqramları, ehtiyacları nəzərə alan məhkəmə prosedurları və əcnəbi vətəndaşlara və onların himayəsində olanlara cinayət təqibi prosesində əməkdaşlıq edib-etməmələrindən asılı olmayaraq

müvəqqəti yaşayış icazəsinin verilməsi kimi vasitələrlə, hüquqi icraat zamanı və ondan sonra insan alveri şəbəkələrinin təhdid və qisas tədbirlərindən qorumaq üçün insan alverinə məruz qalmış qadın və qızlar, onların ailə üzvləri, şahidlər və bu cür hadisələr barədə məlumat verənlər üçün müdafiə sistemlərinin effektiv tətbiqini maliyyələşdirmək və dəstəkləmək.

105. İnsan alverində birbaşa iştirak edən və onun qarşısının alınmasında və ya aradan qaldırılmasında hərəkətsizliyə yol vermiş şəxsləri, o cümlədən dövlət məmurları və özəl sektor üzvlərinə qarşı qaldırılan korrupsiya iddiasını operativ şəkildə araşdırmaq, cinayət təqibinə başlamaq və adekvat şəkildə cəzalandırmaq, bu zaman tətbiq olunan cəzaların cinayətin ağırlıq dərəcəsinə və cinayətkarın nə dərəcədə məsuliyyət daşmasına mütənasib olması təmin edilməlidir.

106. Bütün məhkəmə rəsmiləri və yardımçı heyət üçün insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində qanunvericiliyin tətbiqində və qurbanlarla rəftar zamanı psixoloji travmanın, yaş və gender aspektlərinin, mədəni baxımdan həssaslıq yaradan amillərin nəzərə alınması və insan hüquqların rəhbər tutulması üzrə çoxsahəli potensialın gücləndirilməsi proqramlarının hazırlanması, icrası və vaxtaşırı qiymətləndirilməsi vasitəsilə qadın və qız alveri ilə məşğul olanların səmərəli şəkildə məsuliyyətə cəlb olunmasını və adekvat qaydada cəzalandırılmasını təmin etmək.

107. İştirakçı dövlətlərə qadın və qız alveri üçün mənşə, tranzit və təyinat ölkələri kimi çıxış edən ölkələrlə cinayət mühakiməsi və məhkəmə sahəsində sistemlik əməkdaşlığı təmin etmək, o cümlədən qarşılıqlı hüquqi yardım, ekstradisiya, cinayətdən əldə olunan gəlirlərin müsadirəsi və qaytarılması üzrə hüquqi prosedurları uyğunlaşdırmaq tövsiyə olunur.

108. Qadın və qız alveri sayəsində yaranan maliyyə axınlarını izləmək üçün qurumlararası araşdırma qrupları yaratmaq və onları adekvat şəkildə resurslarla təmin etmək, həmçinin bu cür cinayət əməllərindən əldə olunan və müsadirə edilən gəlirləri qurbanların məruz qaldıqları insan hüquqları pozuntularına görə kompensasiya olaraq onlar arasında bölüşdürmək.

D. Məlumatların toplanması və hüquqi, siyasi və institusional çərçivələr

109. Qadın və qız alveri ilə bağlı tendensiyaların öyrənilməsi və onun qarşısının alınmasına yönələn məqsədyönlü və faktlara əsaslanan strategiyaların həyata keçirilməsi, qurbanlar üçün gender aspektlərini nəzərə alan, insan hüquqlarına və ehtiyaclarına əsaslanan operativ yardım

fəaliyyətlərinin gücləndirilməsi və onların müdafiəsini və onlara dəyən zərərin əvəzləndirilməsini təmin etmək məqsədi ilə məlumatları sistemli şəkildə toplamaq, mübadilə etmək, təhlil etmək və dərc etmək üçün insan alverinə qarşı mübarizə, miqrasiya və inkişaf mütəxəssisləri, beynəlxalq təşkilatlar və qadınlara və qızlara istiqamətlənən vətəndaş cəmiyyəti subyektləri, o cümlədən insan alverindən və/yaxud insan alverinə qarşı mübarizə tədbirlərindən təsirlənmiş qrupların icma əsaslı təşkilatları arasında tərəfdaşlıq münasibətləri yaratmaq.

110. İnsan alverinə məruz qalan şəxslər və onu törədən şəxslər barədə toplanmış məlumatları aktual hesab edilən bütün parametrlər, o cümlədən cins, yaş, əlillik, etnik mənsubiyyət, vətəndaşlıq, immiqrasiya statusu, yerləşmə, sosial-iqtisadi status və istismar forması üzrə bölməklə və Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 16.2.2 nömrəli göstəricisinə uyğun olaraq milli qanunvericilikdə yol verilən qaydada təsnifləşdirmək.

111. Məlumatın toplanılması, saxlanması, paylaşılması və ya yayılması ilə bağlı bütün tədbirlər qanuni və etik qaydada, eyni zamanda şəxsi həyatın toxunulmazlığı və məxfiliklə bağlı beynəlxalq standartlara uyğun şəkildə icra olunmalıdır.

112. Bütün yurisdiksiya səviyyələrində insan alverinə görə cinayət məsuliyyətinin müəyyən edilməsinə uyğunlaşdırılmış yanaşma təmin edən, hərtərəfli, qurbanları diqqət mərkəzində saxlayan, uşaqların maraqlarını və gender aspektlərini nəzərə alan, insan alveri ilə mübarizəyə dair qanunvericilik normaları qəbul etmək və icra etmək, onların aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik olmasını təmin etmək:

(a) Konvensiya, hazırkı ümumi tövsiyə, "İnsan alveri haqqında" Protokol və müvafiq regional alətlər də daxil olmaqla, insan hüquqları sahəsində beynəlxalq standartlara tam uyğundur;

(b) İnsan alveri qurbanının razılığının insan alveri əməli üçün etibarlı müdafiə amili hesab olunmamasını qanuni çərçivəyə salır;

(c) Digər milli qanunlarda bu əmələ görə artıq cəza nəzərdə tutulmamışdırsa, digər məsələlərlə yanaşı, uşaq nikahı, məcburi nikah və qul nikahı, məişət köləliyi, borc əsarəti, təhkimçilik, dilənçilik, məcburi və ya icbari əmək, qul ticarəti, köləlik, cinsi istismar və kommersiya məqsədilə cinsi istismar, sui-istifadə xarakterli surroqat analıq təcrübələri və uşaqların satılması, orqan, toxuma və hüceyrələrin alveri, o cümlədən insanın yumurta hüceyrələrinin alveri və cinayətkarlığa məcburetməyə yönələn insan alveri ilə mübarizə aparmaq məqsədi daşıyır;

(d) İnsan alverinin müasir metodları, məsələn, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları, o cümlədən sosial mediadan istifadəni ehtiva edən metodlarla mübarizəni əhatə edir;

(e) İnsan alveri ilə mübarizənin əsas vasitələrindən biri kimi aktivlərin araşdırılmasını təşviq edir;

(f) İnsan alverinə məruz qalmış qadın və qızların fəal iştirakı ilə hazırlanır, icra edilir və təsirliliyini ölçmək üçün monitorinqi aparılır və qiymətləndirilir.

113. Nəticə yönümlü, faktlara əsaslanan, gender aspektlərini nəzərə alan, insan hüquqlarına əsaslanan və qurbanları diqqət mərkəzində saxlayan insan alveri ilə mübarizə üzrə hərtərəfli milli fəaliyyət planı qəbul etmək və bu fəaliyyət planının aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik olmasını təmin etmək:

(a) Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ali Komissarlığının insan hüquqları və insan alverinə dair, həssas vəziyyətlərdə olan miqrantlara dair və beynəlxalq sərhədlərdə insan hüquqlarına dair tövsiyə olunan prinsip və rəhbər qaydalarına uyğundur;

(b) Gender bərabərliyi, qadınlara qarşı zorakılıqla mübarizə, qadınlar, sülh və təhlükəsizlik, miqrasiya və sığınacaq, dayanıqlı inkişaf barədə milli fəaliyyət planlarına uyğunlaşdırılmışdır;

(c) Adekvat şəkildə maliyyələşdirilir və mütəmadi olaraq qiymətləndirilir.

114. Qadın və qız alverinə qarşı mübarizədə effektiv və insan hüquqlarına əsaslanan yanaşmanı təmin etmək üçün bütün müvafiq milli siyasətlərin uyğunlaşdırılmasını əlaqələndirmək məqsədilə milli göndəriş mexanizmi yaratmaq, onun müvafiq yerli və milli səviyyəli dövlət orqanları, o cümlədən miqrasiya, sığınacaq və məşğulluq orqanlarının vəzifəli şəxsləri, milli insan hüquqları institutları, özəl sektor və qadın və qız alveri ilə mübarizə sahəsində fəaliyyət göstərən vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları arasında əlaqələndirmə və aydın məlumat idarəetməsi strukturlarının uyğunlaşdırılmasına məsul olan xüsusi və tam maliyyələşdirilən katiblik tərəfindən icra edilməsini təmin etmək və müvafiq hüquqi öhdəlikləri, göndəriş proseslərini, vəzifə və öhdəlikləri əhatə edən hərtərəfli standart əməliyyat prosedurları da daxil olmaqla, vahid cavab mexanizmi hazırlamaq.

115. İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə transformativ strategiyaların icrasını izləmək və bu barədə hesabat vermək, gender bərabərliyini və qadınların

səlahiyyətlərinin artırılmasını təşviq etmək üçün insan alveri üzrə müstəqil milli məruzəçi təyin etmək.

E. Məlumatların yayılması və hesabatvermə

116. Komitə, Dayanıqlı İnkişaf üzrə 2030-cu il Gündəliyinə və Pekin Bəyannaməsi və Fəaliyyət Platformasının icrasının 25 illik icmalından irəli gələn tövsiyələrə uyğun olaraq, qadınların müstəqillik və öz müqəddəratını təyin etmə hüququnu həyata keçirməsində transformativ və köklü dəyişikliyə təkan vermək üçün bir vasitə kimi Konvensiyanın bütün müddəalarının icrasının sürətləndirilməsinə ehtiyac olduğunu vurğulayır.

117. Komitə, iştirakçı dövlətlərin insan alveri ilə mübarizə tədbirləri çərçivəsində qadın və qızların hüquqlarının təbliği və qorunması üçün həyata keçirilmiş strategiyalar haqqında məlumatları Konvensiyaya əsasən öz dövrü hesabatlarına daxil etməyi tövsiyə edir.

118. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının ixtisaslaşmış qurumları və İnsan Hüquqları Şurasının xüsusi prosedurları iştirakçı dövlətlərin dövrü hesabatlarına baxış kontekstində, zərurətə uyğun olaraq qlobal miqrasiya və görülmüş müdafiə və bərpa tədbirləri kontekstində, qadın və qız alveri və cinsi istismar vəziyyəti ilə bağlı Komitəyə ölkə və bölgəyə xas məlumatlar verməyə dəvət edilir.

119. İştirakçı dövlətlər İnsan Hüquqları Şurasının Universal Dövrü İcmal prosesi, dayanıqlı inkişaf üzrə yüksək səviyyəli siyasi forum, "Təhlükəsiz, nizamlı və qanuni miqrasiya üçün Qlobal Saziş" və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının "Transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı" Konvensiyasının və onun Protokollarının icrasına Baxış Mexanizmi kontekstində gender bərabərliyi və qadın və qızların səlahiyyətlərinin artırılmasını təşviq edən insan alverinə qarşı transformativ cavab tədbiri həyata keçirmək üçün öz strategiyaları haqqında məlumatları digər mexanizmlərə təqdim etdikləri hesabatlarla daxil etməyə təşviq edilir.

120. Hazırkı ümumi tövsiyə yerli dillərə tərcümə edilməli və hakimiyyətin bütün qollarına, vətəndaş cəmiyyətinə, kütləvi informasiya vasitələrinə, elmi müəssisələrə, qadınların, qızların və miqrantların hüquqlarını müdafiə edən təşkilatlara, özəl sektora və maliyyə institutlarına geniş şəkildə paylanmalıdır.

F. Müqavilələrin ratifikasiyası və ya onlara qoşulma

121. İştirakçı dövlətlərə aşağıdakı sənədləri ratifikasiya etmək və ya onlara qoşulmaq tövsiyə olunur:

(a) "Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv olunması haqqında" Konvensiyanın Fakultativ Protokolu;

(b) BMT-nin "Transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı" Konvensiyasını tamamlayan "İnsan alverinin, xüsusən qadın və uşaq alverinin qarşısının alınması, aradan qaldırılması və cəzalandırılması" haqqında Protokol və "Miqrantların quru, dəniz və hava ilə sərhəddən qanunsuz keçirilməsinə qarşı" Protokol;

(c) "Uşaq Hüquqları haqqında" Konvensiyanın "Uşaq alverinə, uşaq fahişəliyinə və uşaq pornoqrafiyasına dair Fakultativ Protokolu";

(d) "Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının qorunması haqqında Beynəlxalq Konvensiya";

(e) Beynəlxalq Əmək Təşkilatının əmək miqrasiyasının idarə edilməsi və əməkçi miqrantlarının müdafiəsinə dair əmək hüquqları çərçivəsi:

(i) "Ev işçilərinin əməyi haqqında" 189 sayılı Konvensiya (2011) və "Ev işçilərinin əməyi haqqında" 201 sayılı Tövsiyə (2011);

(ii) "Zorakılıq və qısnama haqqında" 190 sayılı Konvensiya (2019);

(iii) "İcbari əmək haqqında" 29 sayılı Konvensiya (1930) və onun "Məcburi əməyin ləğv olunması haqqında" 105 sayılı Protokolu (1957) və "İcbari əmək (Əlavə tədbirlər) haqqında" 203 sayılı Tövsiyə (2014);

(f) "Qaçqınların statusu haqqında" Konvensiya və onun Protokolu, "Vətəndaşlığı olmayan şəxslərin statusu haqqında" Konvensiya və "Vətəndaşlığı olmama hallarının azaldılması haqqında" Konvensiya;

(g) "Köləlik haqqında" Konvensiya və "Köləliyin, qul ticarətinin və köləliyə oxşar institutların və təcrübələrin ləğv olunması haqqında" Əlavə Konvensiya;

(h) "İnsan alverinə və fahişəliyin üçüncü şəxslər tərəfindən istismarına qarşı mübarizə haqqında" Konvensiya.

122. Komitə, iştirakçı dövlətləri qaçqın və miqrantlar üzrə Nyu-York Bəyannaməsini və ona əlavə olunan "Təhlükəsiz, nizamlı və qanuni miqrasiya üçün Qlobal Saziş"i və qaçqınlarla bağlı qlobal sazişi təsdiq etməyə çağırır.

INSAN HÜQUQLARI

